

Lene Andersens anmeldelser af Platon I-VI, 2010-2015

Anmeldelse i Klassikerforeningens Meddelelser 244, maj 2010, side 22-30:

Platon I

Jørgen Mejer og Chr. Gorm Tortzen (red.): *Platon I*. = 1. bind af Platons samlede værker i ny oversættelse. Gyldendal 2009, 568 sider, kr. 450. Subskription: Bind I-VI: kr. 2100.

Det er overordentlig glædeligt, at den danske læseverden i 2000-tallet får en ny oversættelse af Platons samlede værker, begyndende med bind I i 2009 og efter planen sluttende med bind VI i 2014.

Der var da også berettiget glæde og stor interesse ved præsentationen af værkets første bind i Glyptotekets festsal på udgivelsesdagen d. 5.11.2009, hvor et fint program med oplæsninger og en række korte foredrag markerede begivenheden. Man kunne af hjertet have undt Jørgen Mejer, der døde knap to måneder før, at have oplevet denne dag.

Det seks-bindsværk, der nu er undervejs, efterfølger ti-bindsværket *Platons Skrifter* fra 1932-41, redigeret af Carsten Høeg og Hans Ræder. Dette arbejde vil aldrig miste sin værdi på grund af den filologiske og filosofiske kyndighed, der er lagt deri. Men de helt afgørende tekster fra fortiden, de absolutte klassikere, er jo netop dem, som enhver generation genlæser med egne øjne og på baggrund af egen erfaring, og de fortjener også at bringes til udtryk på modersmålet med ikke alt for lange mellemrum. Bedømt ud fra det første bind er denne nye Platonoversættelse en gave til vor tid både på det filosofisk-faglige, det sproglige og det praktisk-anvendelige plan.

Bogens tilrettelæggelse er glimrende. Udgiverne har valgt at bringe dialogerne i den rækkefølge, der traditionelt tilskrives Thrasyllus, Tiberius' astrolog, men sikkert er ældre; det er den rækkefølge, der blandt andet kendes fra Oxford-udgaverne. Det er en udmærket disposition. Et forsøg på at opstille en kronologisk rækkefølge ud fra affattelsestid vil altid være til diskussion og dermed ikke til særlig nytte for læseren. *Platon I* indeholder *Eutyphron*, *Sokrates' Forsvarstale*, *Kriton*, *Phaidon*, *Kratylos*, *Theaitetos* og *Sofisten*.

Udgiverne har anbragt Stephanussidetaler og –bogstaver i marginen, en stor fordel i forhold til *Platons Skrifter*, der er vanskelig at slå op i. Desuden er også de internationale kapiteltal bragt, trykt i "fed" – men ikke overvældende fed – de måtte gerne have skilt sig endnu tydeligere fra Stephanusnummereringen.

Noter er holdt på et puritansk niveau – en klog disposition i denne sammenhæng (ikke mindst på baggrund af det citat af Alfred North Whitehead, der er anført på s. 11: "The safest general characterization of the European philosophical tradition is that it consists of a series of footnotes to Plato").

Der er tilføjet en liste over de få steder, hvor oversætterne fraviger de benyttede tekstudgaver.

Det er meget positivt, at der er udarbejdet person- og stednavneregister til det enkelte bind, det øger selvsagt den øjeblikkelige brugsværdi. Der er planlagt et samlet register til bind VI.

Til sidst i bogen findes et antal landkort og byskitser, som det er bekvemt at have ved hånden under læsningen, og til allersidst en smuk kopi af en side i Stephanus' Platonudgave fra 1578, der viser den nu knæsatte inddeling af siden med bogstaverne a til e.

Layoutet er tiltalende, det er en smuk og solid bog, som det også bør være, hvis den som *Platons Skrifter* skal være vores danske Platon i 70-80 år.

I *Platon I* har 8 oversættere medvirket samt en mindre hær af konsulenter, hvoraf nogle vil vende tilbage som oversættere i de kommende bind. De er alle opregnet i kolofonen med undtagelse af Mogens Herman Hansen; oplysningen om, at han har oversat Platons epigrammer s. 41f. gemmer sig blufærdigt på s. 29 nederst.

Hver dialog er forsynet med en indledning og en indholdsoversigt, som er et praktisk redskab under læsningen. Indledningerne er her i modsætning til, hvad tilfældet er i *Platons Skrifter*, forfattet af den pågældende oversætter, en afgjort fordel. Man mærker den dybe indlæsthed i teksten, nærkontakten med problemstillingerne og optagetheden af at videregive forståelsen.

Indledningen s. 1-28, som er af Jørgen Mejer og Chr. Gorm Tortzen, er praktisk talt ord til andet gentaget fra de to forfatteres Platonudvalg *Kend dig selv* fra 2000, udkommet i rækken "Gyldendal Uddannelse". Det mærkes, at den ikke er skabt til den sammenhæng, den nu står i. Den efterrettelige gennemgang af hævdundne indledningstemaer som fx "Platons samtid", "Den sokratiske metode", "Sofisterne" er ikke helt på niveau med dialogindledningernes kvalitet. Man kan undre sig over, at der ikke til så betydningsfuldt et værk, som der her er tale om, er nyskrevet en indledning.

Efter indledningen bringes Jørgen Mejers oversættelse af de første 47 kapitler af Diogenes Laertios' Platonbiografi. Det er en gammel tradition, som Schleiermacher opponerer voldsomt imod på de allerførste linjer af indledningen til sin Platonoversættelse fra 1804, hvor han karakteriserer Diogenes Laertios' værk: "ein ... rohes, ohne alles Urtheil zusammengeschriebenes Produkt der Uebertragung". Jørgen Mejer har imidlertid lige fra sin disputats i 1978 brugt sin dømmekraft til at fravriste den ganske rigtigt problematiske forfatter værdifuld viden. Sammen med den korte indledning på s. 29 om antikke Platon-vitae og den meget nyttige oversigt over Diogenes Laertios' kilder s. 48f. er indslaget både velbegrunderet og velkomment som en tankevækkende påmindelse om karakteren af den biografiske viden om Platon.

En følge af, at nyoversættelsen anvender Thrasyllus' rækkefølge, er, at hele seks skrifter, der i deres dramatiske dato er henlagt til tiden lige omkring Sokrates' domfældelse og død, er at finde i første bind. Det er derfor en rimelig disposition, at redegørelsen for processen mod Sokrates, som man normalt ville vente i forbindelse med *Apologien*, her bringes i Ole Balslevs indledning til hans oversættelse af *Eutyphron*, der handlingsmæssigt er henlagt til tiden lige før retssagen mod Sokrates, da anklagen er bekendtgjort.

Samtalen mellem Sokrates og den selvgode principrytter Eutyphron, der har rejst anklage mod sin egen far, hører til de såkaldte aporetiske dialoger, dem, der ender, uden at der er nået en konklusion. Det filosofiske resultat er her som i andre af den type dialoger en værdifuld udredning af forestillinger og tankegange. Kunstnerisk giver dialogen en fremragende skildring af ironikeren Sokrates og i personen Eutyphron et skræmmebillede af etisk-tankemæssigt konsekvensmageri på utilstrækkeligt grundlag.

Ole Balslevs oversættelse er livfuld og en klar forbedring i forhold til H. Holten-Bechtolsheims habile, men lidt stive oversættelse i *Platons Skrifter*. Ole Balslev rammer den grundlæggende sprogtone godt og har mange løsninger, der sikrer et mundret dansk. Det er sprogligt set den mest "dagsaktuelle" af de nye oversættelser.

Jørgen Mejer har påtaget sig det krævende hverv at nyoversætte *Sokrates' Forsvarstale*, det på dansk mest udbredte Platonskrift, som mange har stiftet bekendtskab med i Carsten Høegs oversættelse i *Platons Skrifter* eller i Hartvig Frischs meget udbredte *Sokrates' domfældelse og død*.

Jørgen Mejers indledning er ultrakort, idet det nødvendige indledningsstof som nævnt er meddelt forud for *Eutyphron*. Mejers oversættelse er langt mere tekstnær end især Carsten Høegs; Høeg går ret langt for at ramme flydende dansk sprogbrug mht. at udelade eller foretage tydeliggørende tilføjelser. Fx gengives det af Sokrates selv udtrykte anklagepunkt i 19bc: τὸν ἥττω λόγον κρείττω ποῶν af Jørgen Mejer med "han gør sort til hvidt"; Høeg: "han benytter sig af sandhedsfordrejende Disputerekunst", mens Frisch fordobler udtrykket: "(han) gør sort til hvidt og vrangt til ret". Et andet eksempel: Den tilbagevendende henvendelse til tilhørerne, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, falder meget tæt i 20c, 20d, 20e. Mejer gengiver den konsekvent "mine herrer athenere", Høeg udelader de to første forekomster og gengiver 20e "mine tilhørere", Frisch gengiver alle tre steder ens, "athenere".

Jørgen Mejers oversættelse er på godt nutidigt dansk. Høegs brillans og Frischs djærvhed er svære at måle sig med. Jørgen Mejers hensigt har givetvis været at give os en teksttro moderne oversættelse, og det er fuldt ud lykkedes.

Den lille dialog *Kriton* følger sig til *Forsvarstalen*, idet den skildrer en samtale mellem den fængslede Sokrates og hans ven Kriton, der vil overtale ham til at flygte. Sokrates imødegår i første omgang selv Kriton, derefter skifter han rolle og prøver Kritons argumenter af i dialog med de personificerede "love" som tænkt samtalepartner. Resultatet bliver, at civil ulydighed ikke kan komme på tale i denne sag, og Kriton tager afsked med ordene "- jeg har intet at tilføje".

Erik Nis Ostenfeld har skrevet en fremragende indledning, der inddrager temaer fra *Forsvarstalen*; han har væsentlige betragtninger om forholdet mellem Sokrates' rationalitet, hans guddommeligt begrundede "gendrivelsesmission" og betydningen af Sokrates' berømte "daimonion"; desuden om "civil ulydighed" set i forhold til lovenes absolutte krav, der dels kalder på efterlevelse (som i den aktuelle situation), dels kan kalde på modstand (som i nogle eksempler, nævnt i *Forsvarstalen*, hvor Sokrates har undladt at følge øvrighedens umoralske påbud).

Per Krarups oversættelse i *Platons Skrifter* er god og endnu gangbar, men Erik Ostenfelds nyoversættelse giver en meget velkommen opdatering af det sproglige udtryk.

Phaidon, dialogen, der som sin ramme har beretningen om Sokrates' død og som kerne har en samtale i fængslet mellem Sokrates og to forstandige Pythagorasdisciple om sjælens udødelighed, er varetaget af Johnny Christensen og Jørgen Mejer. Det er et af de smukkeste og rigeste af Platons skrifter og berører mange af hans tankegange, der her bringes til udtryk på allerbedste måde.

Indledningen er en klar og instruktiv redegørelse for skriftets personer, struktur og indhold og bringer endda en tegnet skitse af "den sande jord" til illustration af Sokrates' myte om verdens og underverdens topografi.

Oversættelsen er et afgjort fremskridt i forhold til William Norvins pålidelige, men tidsprægede gengivelse; et eksempel fra 75e, hvor Norvin oversætter: " – så må dog vel det, som vi kalder at få Forståelse af noget, være at genoptage en Erkendelse, som vi besidder i Forvejen?" (*Platons Skrifter III* s. 187). Jørgen Mejer og Johnny Christensen oversætter: " – så må det, vi kalder "at lære" være det samme som at genvinde vores egen viden" (*Platon I* s. 182).

Den nye oversættelse er tekstnær og et eksempel på, at tekstnærheden virker glimrende, fx oversættes ganske ordret i 75c, s. 182 " – selve det skønne eller selve det gode og retfærdige og fromme – ", mens Norvin *Platons Skrifter III* s. 186 finder det nødvendigt med en tydeliggørelse, som måske ikke er så velvalgt endda: " – Begrebet det skønne, det gode, det retfærdige og det fromme".

Den nye oversættelse har formået at bevare mange af originalens under- og overtoner; den er på en gang lavmælt og fuld af verve; her sker det usædvanlige, at modersmålet og originalsproget finder hinanden fuldstændig naturligt. Her er vist det nærmeste, man i en oversættelse kan komme den oplevelse, det er at læse Platon på originalsproget.

Steffen Lund Jørgensen og Chr. Gorm Tortzen har påtaget sig den krævende opgave at oversætte *Kratylos*, en tekst, der indeholder den ældste kendte sprogfilosofi. Oversættelsen af de mange eksempler er en særlig udfordring i dette skrift. Sprogets forhold til virkeligheden drøftes i begyndelsen ud fra spørgsmålet om, hvorvidt ordene, kaldet "navnene", er betinget af nomos eller fysis. Samtalen, der indeholder en lang række forsøg på etymologiske udredninger, ender, uden at der opnås enighed.

De to oversættere hjælper læserne med en indgående indledning, der redegør for forskellene i antik og moderne sprogteori og med en dygtig pædagogisk gennemgang af dialogens forløb. Oversættelsen kan med det givne stof, der nødvendiggør mange forklarende indskud, ikke blive letflydende læsning, men argumentationen kommer meget klart frem i den omhyggelige gengivelse.

De to sidste skrifter i *Platon I*, *Theaitetos* og *Sofisten*, er begge indledt og oversat af Fritz Saaby Pedersen. *Theaitetos* er knyttet sammen med *Sofisten*, idet de prætenderer at udspille sig på to på hinanden følgende dage i 399 f. Kr., efter at anklagen mod Sokrates er rejst. I dem begge er den purunge, velbegavede Theaitetos og hans lærer Theodoros vigtige samtalepartnere. *Sofisten* er på anden vis knyttet sammen med *Statsmanden*, der kommer til at indlede *Platon II*. Disse to dialoger har som fælles, ledende person "den fremmede fra Elea".

I *Theaitetos* er emnet erkendelsesteori. Drøftelserne foregår som i *Phaidon* mellem venner og i gensidigt ønske om at nå et resultat. Det er ved indledningen til et af Theaitetos' forsøg på at definere viden, at Sokrates beskriver sin virksomhed som fødselshjælper for tankefostre (s. 357-361). Theaitetos' tankefostre skønnes imidlertid ikke levedygtige, og dialogen ender uden konklusion, men langt fra uden udbytte.

Sofistens hovedemne er metafysisk, spørgsmålet om væren og ikke-væren. Anledningen er forsøget på at definere "solist", hvilket lykkes i syvende og sidste forsøg, hvor han bestemmes som en, der giver sig af med "hyklerisk skinefterligning", en der producerer illusion. For at kunne nå dertil må det imidlertid

godtgøres i et opgør med Parmenides, at det ikke-værende har væren i en vis forstand, at falsk tale kan være til. Det gør ondt på Parmenides-disciplen fra Elea, der imidlertid selv leder samtalen (med Theaitetos), mens Sokrates holder sig tilbage. Denne drøftelse fylder størstedelen af dialogen.

Fritz Saaby Pedersen har skrevet to fremragende indledninger; det er grundige og klare vejledninger i det vanskelige stof. Tekstens problemer er tænkt igennem til bunds og præsenteret, så det væsentlige træder frem.

Oversættelsen løber ubesværet på et ligefremt, nutidigt dansk. *Theaitetos*-oversættelsen er en klar forbedring i forhold til Otto Foss' oversættelse i *Platons Skrifter*, der er omhyggelig, men stærkt præget af sin tid. Et eksempel på en passage, som begge oversættere har oversat korrekt, er hentet fra 176a, *Platons Skrifter VI*, s. 140: "Ja men det er umuligt, at det onde kan forsvinde, Theodoros; for det er nødvendigt, at der altid findes noget, som er Modsætning til det gode; blot mellem Guder har det onde intet Sæde, derimod gennemtrænger det i Følge Nødvendighedens Lov hele den dødelige Natur og denne Verden her". I den nye oversættelse lyder det (s. 398): "Nu kan det onde jo ikke holde op med at være til, Theodoros, for der må altid være noget, som kan danne modsætning til det gode. Og det onde kan ikke have sin bolig blandt guderne; derimod gør nødvendigheden, at det onde holder til i denne verden og vores dødelige natur".

I *Platons Skrifter* er *Sofisten* oversat af Per Krarup. Denne oversættelse er stadig gangbar, men også her er den nye oversættelse en afgjort gevinst.

Fritz Saaby Pedersen forholder sig forholdsvis frit til gengivelsen af den enkelte ord og udtryk i den græske tekst, men man kan være sikker på, at deres betydning kommer til udtryk i sammenhængen. Som i indledningen er Fritz Saaby Pedersen i sine oversættelser i stand til at få argumentationerne klart frem.

I indledningens afsnit "Principperne for denne oversættelse" citerer udgiverne (s. 26f.) med tilslutning et stykke af forordet til *Platons Skrifter*. Her peges på det ønskværdige i, at det samlede værk får et fællespræg, samtidig med, at de enkelte oversættere efter evne anslår "den Sprogtone, der bedst kan svare til Grundtekstens tit hastigt vekslende Stilnuancer". Der omtales forskellige strategier mht. at klare de terminologiske spørgsmål, men: "Nogen Konsekvens er ikke søgt gennemført, udover hvad Tankegangen kræver".

Disse tanker er virkeliggjort også i denne nye oversættelse: De vekslende stillejer i og mellem de enkelte Platonskrifter kommer godt og dækkende til udtryk. De enkelte oversætteres stilistiske præferencer gør sig naturligvis også gældende, men ikke i højere grad, end at det samlede værks helhedspræg opretholdes.

På et væsentligt punkt er der dog foreskrevet konkordans: *ideer* er forsvundet ud af vokabularet til fordel for *former* (s. 16). Man kan spørge sig selv, om der er nogen egentlig gevinst forbundet dermed. Hvad enten ἰδέα eller εἶδος gengives ved "ide" eller "form", må der vel altid en redegørelse til af, hvad dette betyder i Platons sammenhæng, det giver sig ikke umiddelbart af det danske sprog. Ved at afskaffe "ideerne" komplicerer man muligvis læserens brug af en del nyttig sekundærlitteratur.

Som transskription af Φ er der valgt ph i navnestoffet. Det er selvfølgelig i smuk overensstemmelse med, at der skrives ch for X og th for Θ, men det faktum bør nok også spille ind, at der er opstået en ret stærk tradition i dansk oversættelsespraksis for at udnytte det danske F ved gengivelse af græske navne. Det

bruges eksempelvis i navnestoffet i *Platons Skrifter*, i Otto Dues Homeroversættelser og i *Det nye Testamente*. Opgivelsen af F i navne risikerer på den baggrund blot at virke gammeldags.

Når man foretager eksorcismer, må man være forberedt på, at "hun kommer dog igen, den Hex": Således møder man "ideer" to gange (s. 462 og 467), og Hefaistos dukker op på s. 68.

Men i øvrigt er der kun ganske få og ubetydelige fejl: På s. 177f. mangler bogstaverne d og e i marginen, og kapitelnummeret 25 mangler på s. 186. På s. 350 skal "de dér" være "de der".

Det er en kæmpepræstation af Jørgen Mejer og Gorm Tortzen at lægge rammerne for et så omfattende værk, og af dem og af de øvrige oversættere at yde så gedigne bidrag til Platonlæsningen her i landet. I gymnasiesammenhæng må disse nye oversættelser være kolossalt værdifulde, de må kunne give oldtidskundskabsundervisningen en saltvandsindsprøjtning og måske give mod til at tage ikke tidligere anvendte Platontekster ind i undervisningen, nu da de fremtræder mere læsevenlige end før.

Men værket er til os alle. Den danske oversættelseslitteratur er allerede blevet beriget, og hvis de kommende bind, hvad der er al grund til at tro, holder samme standard, er jeg sikker på, at vi står over for en slidstærk Platonudgave, der vil være gangbar og til glæde og gavn lige så længe som sin forgænger.

Anmeldelse i Klassikerforeningens Meddelelser 248, maj 2011, side 49-53

Platon II

Platons samlede værker i ny oversættelse udgivet af Jørgen Mejer og Chr. Gorm Tortzen. Bind II, Gyldendal 2010, 568 sider, kr. 450. Subskription: Bind I-VI: kr. 2100.

Platon II udkom 30. nov. 2010, og dermed er en tredjedel af værket realiseret til planlagt tid. Udstyr og indhold er af samme gode kvalitet som bd. I (anmeldt i *Meddelelser* nr. 244, maj 2010 s. 22 ff.) Hvis de kommende to tredjedele af værket holder samme mål, og dette er der ingen grund til at tvivle på, så har dansk oversættelseslitteratur, og altså den danske læseverden, fået et helt igennem gedigent værk i et nutidigt sprog og – i mange passager – også et virkeligt smukt sprog.

Platon II indeholder efter en indledning dialogerne *Statsmanden*, *Parmenides*, *Philebos*, *Symposion*, *Phaidros* og *Alkibiades I og II*, alle med indledninger af de respektive oversættere. Der er en fortegnelse over de få steder, hvor oversætterne har fraveget den til grund lagte tekststudgave, et person- og stednavneregister, de samme kort som i bd. I samt en kopi af en Stephanusside, denne gang hentet fra *Symposion*. Ligesom i bd. I er der læst omhyggelig korrektur; en meningsforstyrrende lapsus på s. 378 l. 15f. og et overflødig "til" på s. 387 l. 6 fra neden er sjældne undtagelser.

Indledningen, der har titlen *Hvem har skrevet Platons værker?*, er af Rasmus Sevelsted og Chr. Gorm Tortzen, der allerede på første side gør det klart, at ægthedsspørgsmålet ikke kan afgøres éntydigt. Deres

afhandling beskæftiger sig alene med de *dialoger*, som er indeholdt i Thrasyllus' tetralogier og inddrager altså ikke brevene med de intrikate bemærkninger om forfatterskabet i 2. og 7. brev. Vurderingen af dem må vente til bd. VI.

Sevelsted og Tortzen understreger, at ægthedsspørgsmålet kun kan behandles i sammenhæng med forskningshistorien, og vi får derfor et udmærket overblik over antikke synspunkter og efter et gevaldigt spring fra Dionysos af Halikarnassos til Schleiermacher og Schlegel en kort, men lige så udmærket sammenfatning af den moderne Platonforskning.

Dette spring er fuldt berettiget, taget i betragtning at *ægthedsspørgsmålet* ikke har interesseret den mellemliggende tid synderligt. Hvad angår *forskningshistorien* må man håbe, at der bliver mulighed for at behandle senantikken, middelalderen og renæssancen i et af de kommende bind, selv om jeg er klar over, at det er en stor mundfuld, der involverer meget af den almindelige filosofihistorie og kirkehistorie.

Emnet ægthed/uægthed er aktuelt i forbindelse med de to Alkibiades-dialoger. *Alkibiades II* er der nok ikke mange, der vil forsvare, men *Alkibiades I* stod uantastet i antikken. Den blev imidlertid med hårde ord dømt ude af corpus Platonicum af Schleiermacher, og det har i lang tid derefter været communis opinio både blandt Platonforskere og litteraturfolk – og ikke kun i følgagtighed over for Schleiermacher. Dog tager P. Friedländer den i forsvar i 1920'erne; i nyere tid er meningene delte.

Gorm Tortzen, der står for indledning og oversættelse af denne dialog, har tidligere, i 2000, udsendt den i sin og Jørgen Mejers *Kend dig selv*, hvor den dels erklæres for ægte, dels sættes først som en anerkendelse af, at den tidligt blev værdsat som en eminent introduktion til Platons filosofi. Det er den virkelig også, da den er let tilgængelig og repræsentativ for mange af Platons tanker, men fremstillingen er også glat og uden modhager, hvad der meget godt kan give en fornemmelse af at stå over for et værk af en elev i flinkeskolen snarere end af Platon selv.

Dermed være ikke sagt noget nedsættende om *oversættelsen*, den er veloplagt og gengiver originalen fint; en god afløser for Per Krarups også gode oversættelse i *Platons Skrifter*, ti-bindsværket fra 1932-41.

Statsmanden, der indleder bd. II, er en ny oversættelse af Gorm Tortzen, der også afløser en tidligere oversættelse af Per Krarup. Samtalen i *Statsmanden* prætenderer at fortsætte samtalen i *Sofisten*, oversat i bd. I, men således, at den unge samtalepartner dér, Theaitetos, nu afløses af en anden ung mand ved navn Sokrates, omhyggeligt benævnt "den unge Sokrates". Sokrates selv holder sig i baggrunden, så det bliver en samtale mellem den unge Sokrates og gæsten fra Elea, der skal udrede og bestemme statsmandskunsten.

Oversættelsen virker stærkt til at give liv til den langsomt fremadskridende, meget detaljerede argumentation med flere definitionsforsøg. Det har ikke været den nemmeste opgave, men resultatet er klart en landvinding.

Parmenides har ligget i hænderne på Ivar Gjørup. Denne dialog, hvor det er den "rigtige" Sokrates, der optræder som purung i samtale med Parmenides og Zenon, gøres tilgængelig af en livlig og afdramatiserende – og samtidig meget grundig indledning.

Oversættelsen er en bedrift. Det underfundige i den skabte situation – den unge Sokrates, der fremlægger en "idelære" og får den plukket i stykker – kommer til sin fulde ret, og de lange begrebsudredninger bliver nærværende.

Forgængeren i *Platons Skrifter* er også denne gang Per Krarup. *Parmenides* synes i øvrigt ikke at have været oversat til dansk før, og selv om Per Krarups oversættelse er en god oversættelse, er her et stort fremskridt.

Philebos er i *Platons Skrifter* oversat af Otto Foss, og denne oversættelse kan godt trænge til en afløser. Frits Saaby Pedersen, der har indledt og oversat den her, har haft hos sig et antal konsulenter på størrelse med et håndboldhold; og det lader til, at samspillet har været godt, for bolden kommer i mål.

Dialogen, der behandler spørgsmålet om, hvorvidt det gode for mennesket er nydelse – som hævdet af *Philebos*, der imidlertid er for magelig/nydelsessyg til selv at forsvare sit synspunkt – eller det er fornuften som foreslået af Sokrates i første omgang, har gennem tiden nydt stor bevågenhed, vel fordi den gennem sin omhyggelige udredning af *nydelse* og *tænkning* og disses mulige arter sigter på en løsning, der er praktisk-etisk. I denne nye oversættelse, der er et godt eksempel på en gengivelse, som ikke er speciel tekstnær, men alligevel helt præcis, kan dialogen måske få en ny læserskare.

Symposion er et af de værker, der er hyppigst oversat til dansk, første gang af teologen C.J.Heise i 1831, dernæst i 1907 hele to gange, nemlig af M.Cl.Gertz og Hans Ræder; igen af Hans Ræder i *Platons Skrifter* og derpå i 1955 i en flerstemmig gengivelse ved Jens Bundgaard, Thure Hastrup, Leo Hjortsø, Per Krarup og Karl Nielsen, der har delt talerne mellem sig. I 2000 blev den nyoversat i Gorm Tortzens og Jørgen Mejers *Kend dig selv*. Her i *Platon II* findes den med en indledning af Rasmus Sevelsted og Gorm Tortzen, og oversættelsen fra 2000 har de to revideret omhyggeligt med sans for detaljer og for personkarakteristikken af de forskellige talere, fx i gengivelsen af Agathons tale, der får lige det rette stænk af ironi uden at latterliggøre den jo i virkeligheden smukke tale.

Symposion og *Phaidros* er vel de mest betagende af Platons skrifter, hvor filosofi og sublim digtning går hånd i hånd.

I *Phaidros* med de tre taler under platantræet ved bækken Ilissos drøftes både talernes genstand, Eros, og talekunsten selv i en intens atmosfære fuld af god vilje og evne til at nå et mål. Man kan næsten ikke se et platantræ uden at blive mindet om denne fortryllende middagsstund, hvor Sokrates har ladet sig lokke ud på landet af den entusiastiske *Phaidros*.

Phaidros er tilsyneladende første gang overhovedet oversat til dansk af H. Holten-Bechtolsheim i en separatudgave fra 1924 og igen i bd. 6 af *Platons Skrifter*. Denne oversættelse trænger til en afløser.

Her i *Platon. Samlede værker* har Clara Elisabet Bryld og Jette Hesse, værkets eneste kvindelige oversættere, skrevet indledningen og givet værket den bedst tænkelige oversættelse. Den elskelige underfundighed i samtalerne og de storslåede billeder i Sokrates' anden tale er kommet til udtryk på en måde, der rammer grundtekstens tonefald rent.

Dialogen *Phaidros* ender med en indtrængende advarsel mod det skrevne ord, der stupidt gentager sig selv og højst kan gøre nytte – nå ja, som *dosmerseddel*, og som tilmed risikerer at gøre folk glemsomme og opblæste.

Virkelig forståelse kommer kun til verden gennem samtale, der foregår mellem levende mennesker, der forstår, over for hvem de skal tale, og over for hvem de skal tie.

Skriftkritikken i *Phaidros* er *locus classicus* for den forskningsgren, der anser Platons alvorligt mente filosofi som en esoterisk lære, der blev holdt inden for Akademiets rammer, mens dialogværket betragtes som den del, det kunne være forsvarligt at slippe ud til almenheden. Det forekommer at være en særdeles fundamentalistisk tolkning af det pågældende sted, en tolkning, der ikke viser megen sans for den ironiske dimension og de mange forståelsesniveauer, der møder os i Platons kendte værk.

Det er ubestrideligt, at Platon kalder indsigtfulde menneskers skrifter for spøgefuldheder, og det er vel ikke mindst en advarsel mod at forholde sig fundamentalistisk til det skrevne ord, herunder Platons egne ord. Men godt at han skrev dem, og godt at en række kyndige og lydhøre mennesker har påtaget sig at give dem en tidssvarende dansk sprogdragt.

Som i *Platon I* er der også i *Platon II* meget, der vil kunne anvendes i gymnasieundervisningen. Om man vil læse *Alkibiades* på grund af dens tilgængelighed eller gå efter ædlere vildt, er jo en smagssag. *Philebos* kan sikkert være en interessant fornyelse af repertoireet og kan meget veltænkes at sige moderne gymnasiaster noget. *Phaidros* og *Symposion* vil altid være centrale værker, som man må håbe, rigtig mange får lov at stifte bekendtskab med i den her foreliggende, fine oversættelse.

Anmeldelse i *Logos* no.2, juni 2012, side 68-72

Platon III

Platon III. Samlede værker i ny oversættelse. Udgivet af Jørgen Mejer og Chr. Gorm Tortzen. Bind III, Gyldendal 2011. 656 sider, 450 kr. Subskription, bind I-VI: 2100 kr.

Med bind III er nyoversættelsen af Platons samlede værker nået halvvejs; også dette bind udkom til den planlagte tid i november 2011. Det er en imponerende bedrift af såvel redaktion som af oversættere at overholde tidsrammen samtidig med, at kvaliteten af indledninger og oversættelser ligger på samme høje niveau som i de to første bind. Bind III omfatter ikke mindre end 12 titler og involverer også en større stab af oversættere end de foregående bind. Nye oversættere i dette bind er: David Bloch, Niels Grotum, Heine Hansen, Christel Tvedegaard Lund og Adam Schwartz.

At den nye oversættelse benytter rækkefølgen i Thrasyllus' tetralogier betyder, at et antal mindre dialoger, hvis autenticitet er omstridt, ikke som i den ældre oversættelse, *Platons Skrifter*, relegeres til et tillæg i sidste bind, men bringes ind i det gode selskab. Det er stadig særdeles tvivlsomt, om *Hipparchos*, *Rivalerne* og *Theages* hører til der, men det er i sig selv en værdifuld øjenåbner at opleve dem i umiddelbar sammenhæng med de accepterede værker.

Indledningen i dette bind er en artikel af Holger Thesleff: *Platon og hans publikum – eller hvem skrev Platon for?* Den er en oversættelse af *Plato and his Public* fra festskriftet for Jørgen Mejer, *Noctes Atticae*, København 2002. Det pågældende arbejde har derudover været publiceret af Thesleff i flere sammenhænge både før og efter, senest med mindre ændringer i 2010.

Tilføjelsen i overskriften: ” – eller hvem skrev Platon for?” skal muligvis etablere en forbindelse til Rasmus Sevelstedts og Gorm Tortzens instruktive indledning i *Platon II: ”Hvem skrev Platons værker?”*, men det hindrer desværre ikke, at Thesleffs i sig selv interessante artikel virker som et fremmedlegeme her. Det er en videnskabelig artikel og som sådan med mange noter og indre referencer til litteratur og til forskningsmæssige positioner, som ikke er nærværende her. Det kan undre, at man til bind III ligesom til bind I har valgt genbrug af tidligere arbejder som indledninger. I betragtning af den betydning, oversættelsesværket utvivlsomt vil få fremover, havde det været rimeligt at bruge ressourcer på indledninger skabt netop hertil.

Holger Thesleffs tese er, at Platon primært skrev dialogerne for en inderkreds i Akademiet til brug i samarbejde med ham selv eller med nærtstående medlemmer, altså med henblik på en ”esoterisk” anvendelse. Dette synspunkt modificeres ganske vist noget med erkendelsen af, at Platon jo dog ønskede, at hans tanker skulle bære frugt. Thesleff påpeger da også, at dialogerne rummer flere lag og derfor kan appellere til flere forskellige forståelses”dybder”.

Sikkert er det i hvert fald, at vi må være glade for, at Platons forfatterskab er kommet ud i verden, formodentlig i sin helhed, så vi trods alle forståelsesvanskeligheder kan nyde godt af det, her i landet godt hjulpet af dette af dygtighed og entusiasme farvede formidlingsværk, som er ved at se dagens lys.

De tre førnævnte, formentlig uægte dialoger indleder bind III:

Hipparchos, hvis tema er grådighed, men hvis største interesse er ekskursionen om Peisistratos’ søn Hipparchos’ kulturpolitik, herunder de vidt og bredt diskuterede bemærkninger om de homeriske digtes plads ved de panathenæiske fester. Indledning og oversættelse er foretaget med vanlig kompetence af Gorm Tortzen, der også varetager den langt bedre kendte *Menon*, som bringes senere i bogen.

I *Rivalerne* er det Sokrates, der fortæller om sit møde med en gruppe unge og deres to rivaliserende beundrere, den ene en sportsentusiast, den anden en intellektuel type. Diskussionen kommer til at handle om bestemmelsen af, hvad filosofi er, men den løber ud i en fad konsensus. Heine Hansen oversætter veloplagt, bl.a. er den indledende karakteristisk af de to rivaler ret morsom.

Theages er en kort dialog mellem Sokrates og en far og hans søn, Theages, til hvem der skal findes en lærer, da han ønsker at blive klogere. Den nærliggende begrebsbestemmelse af klogskab (sofia) udebliver. Mest iøjnefaldende – og afslørende mht. ægthedsspørgsmålet – er den banale fremstilling af Sokrates’ daimonion. Rasmus Sevelsted indleder klart og oversætter rammende, så den lidt naive og velmenende tone kommer til udtryk.

De ægte dialoger *Charmides*, *Laches* og *Lysis*, der følger efter, har alle vundet ved nyoversættelsen i forhold til oversættelserne i *Platons Skrifter*.

Charmides er oversat af Clara Elisabet Bryld og Jette Hesse med samme fine sprogfornemmelse som i gengivelsen af *Phaidros* i bind II. Emnet i denne dialog er besindighed, sophrosyne. Dialogen ender i hvert fald formelt aporetisk, uden fastslået resultat. Det er med til at kaste en vemodig tone over fremstillingen af Sokrates' to samtalepartnere, Platons slægtninge, der her ganske unge og meget smukke Charmides og hans formynder Kritias, der begge bliver berygtede tyranner og altså heller ikke senere har nået en forståelse af besindighed.

I *Laches* gælder det bestemmelsen af mod, og samtalegruppen inkluderer to bekendte generaler, Laches og Nikias. Der er en venlig og lejlighedsvis humoristisk tone over meningsudvekslingerne, som fanges udmærket ind af Adam Schwartz. Der nås ikke noget endeligt resultat, men der peges på den tanke, som allerede er anslået i *Charmides*, at alle dyder er en enhed. Denne tanke er væsentlig i *Protagoras*, der er oversat af Adam Schwartz og David Bloch i forening.

I den forholdsvis korte dialog *Lysis* er det venskab/kærlighed, der er genstand for diskussionen; ordene philos og to philon er i centrum, men også indkredsningen deraf i forhold til eros. Som i *Charmides* og *Laches* orienterer diskussionen sig udtalt, men uomtvisteligt i retning af forståelsen af det gode som det nødvendige, overordnede begreb. Det er Rasmus Sevelsted og Gorm Tortzen, der har indledt og oversat, og i lighed med deres samarbejde om *Symposion* i bind II er der en fin og empatisk karakteristik af de fire unge samtalepartnere.

I *Euthydemos* kontrasteres den sokratiske dialektik med sofistisk eristik af værste ordkløveriske art. Sidstnævnte leveres af to brødre, Euthydemos og Dionysidoros, der får lov at udlevere sig selv gennem flere scener, skildret med hele Platons ironiske potentiale. Omdrejningspunktet er spørgsmålet om, hvorvidt arete, godhed, kan læres. De to bajadser bedyrer, at de er eksperter på området og sagtens kan oplære den unge Kleinias deri. Emnet er selvfølgelig væsentligt, men tages op i andre dialoger (se nedenfor) i konfrontation med skarpere modstandere end de to gennemskuelige figurer. En medvirkende hensigt med at udstille den eristiske tomgang i modsætning til Sokrates' frugtbare argumentationsform kan være ønsket om at forsvare Sokrates mod anklager for at udøve netop den slags ordkløveri. Dialogen er lejlighedsvis meget morsom og har fået en fuldt dækkende oversættelse af Niels Grotum, der også har skrevet en grundig indledning.

Også i *Den store Hippias* og *Den lille Hippias*, begge skarpsindigt og velformuleret indledt og oversat af Christel Tvedegaard Lund, tages parodien i brug over for en sofist, her den berømte Hippias fra Elis, der får en i hvert fald noget mere respektfuld behandling i *Protagoras*. Bl.a. af den grund har man stillet spørgsmålstejn ved ægtheden af især den første af de to dialoger, hvor Hippias udleveres, dels som pengefikseret, dels som mildt sagt træg i tankegangen i diskussionen om det skønne, to kalon. Den anden dialog er interessant ved at bruge et stykke Homerfortolkning (som var et yndlingsemne for Hippias) til at demonstrere den sofistiske dialektiks tomhed.

De to absolutte sværvægttere, når det gælder temaet, hvorvidt arete (dyden, det gode etc.) kan læres, er dialogerne *Protagoras* og *Menon*, begge i dette bind.

David Bloch og Adam Schwartz har leveret en fremragende oversættelse af *Protagoras*, en af de mest strålende af Platons dialoger, både digterisk og i kraft af argumentationens forløb. Præsentationen tidligt i dialogen af hovedsamtalepartneren Protagoras og de andre fejrede sofister, Hippias og Prodikos, er fuld af

humor og ramt lige på kornet i oversættelsen. I indledningen gør forfatterne en del ud af at rehabilitere de tre sofister ud fra en ekstern, historisk betragtning, sandsynligvis berettiget. Samtalen mellem Sokrates og Protagoras foregår da også med gensidig respekt, men der er næppe tvivl om, at Platon i sofisten Protagoras har set en betydningsfuld modstander, hvis indledende, sikre tro på, at han kan lære "dyden" fra sig, det er umagen værd at ryste, som det også sker.

De to oversættere gør i en særlig ekskurs i deres indledning, "Om oversættelse", opmærksom på deres praksis ved gengivelse af centrale termer, der både kan adskille sig fra traditionelle oversættelser og fra andre oversætteres valg inden for dette værk. Det kan tilføjes, at også flere andre oversættere er omhyggelige med at anføre, hvilke valg de har truffet mht. oversættelse af kernebegreber. (Redaktionen har altså ikke foreskrevet nogen fælles norm for gengivelse af kernebegreber. Det er et afgjort gode, da en sådan fælles norm ville lægge uheldige blokeringer ind for den enkelte oversætters tolkninger og stilistiske intentioner. Imidlertid kunne det sikkert have interesse, hvis redaktionen i sidste bind ville fremskaffe en oversigt/konkordans over gengivelserne af sådanne termer i hele værket.

Ole Balslev har medvirket i bind I med oversættelsen af *Eutyphron*, og Ivar Gjørup i bind II med *Parmenides*, og begge har i udpræget grad fået deres tekster til at leve. Her i bind III har de arbejdet sammen om *Gorgias*, og resultatet er af samme gode kvalitet. *Gorgias*, hvis emne fra begyndelsen er retorikkens væsen, men snart kommer til at handle om forståelsen af magt og ret, er Platons/Sokrates' opgør med det, der viser sig som den yderste konsekvens af den ellers pæne Gorgias' virke. Personificeret af mere og mere hensynsløse tilhængere ender man i det usminkede standpunkt: magt er ret. Magtmennesket Kallikles, den sidste samtalepartner, kan kun ryste på hovedet ad Sokrates' standpunkt, at det er bedre at lide uret end begå uret. Dialogen ender med en tale af Sokrates, undertiden kaldt en myte, om dommen efter døden over hvert menneske. Dialogen, der i stigende grad har opgørets karakter, indeholder mange foregribende hentydninger til Sokrates' skæbne. Oversætterne har skrevet en fremragende indledning, der med megen varme indfanger tekstens ånd og anliggende.

Menon er som allerede nævnt oversat af Gorm Tortzen, der har skrevet en meget grundig indledning. Emnet i dialogen er som i *Protagoras*: Kan arete, dyden/det gode, læres. Ikke uventet viser det sig, at Menon har en meget uklar forestilling om, hvad arete er, men selv på den baggrund finder Sokrates det muligt at gå videre med spørgsmålet om, hvorvidt den kan læres. Der indføres den berømte scene med Menons uddannede slave, der løser opgaven med at fordoble arealet af et kvadrat i et nyt kvadrat. Dette forklares med, at viden er "generindring". Det forudsætter igen, at sjælen er udødelig, at der er en tidligere tilværelse, hvorfra noget kan erindres. Det kan altså hævdes, at det gode kan læres, men ikke på den måde, sofisterne mente, ved undervisning. Det kan læres, fordi det bestemmes som viden, erkendelse, som med den rette, maieutiske hjælp kan generindres. I *Menon* præsenteres således i kort form en række væsentlige forestillinger og temaer, som udfoldes i flere af de store dialoger.

I undervisningssammenhæng har *Menon* altid været en klassiker, og med den nye oversættelse er den blevet endnu mere oplagt at benytte. Det righoldige bind III giver i øvrigt, som det forhåbentlig fremgår, rigtig mange muligheder, især kunne man unde gymnasiaster at stifte bekendtskab med (evt. uddrag) af *Protagoras* eller *Gorgias*. De mindre, uægte dialoger er interessante som folie for den ægte vare, men vil nok være mest oplysende for læreren.

Anmeldelse i *Logos* no. 3, oktober 2013, side 40-44

Platon IV

Platons samlede værker i ny oversættelse udgivet af Jørgen Mejer og Gorm Tortzen (red.). Bind IV, Gyldendal 2013. 696 sider, kr. 450. Subskription: Bind I – VI: kr. 2.100.

Dette bind indeholder en indledning om *Platon og dialoggenren* af Rasmus Sevelsted og Chr. Gorm Tortzen (s. 7-51). Derefter følger dialogerne *Ion*, *Menexenos*, *Kleitophon*, *Staten*, *Timaios*, *Kritias* og *Minos*. I alt ni oversættere har bidraget, hvoraf fem er nye i dette bind: Gudrun Haastrup, Martin Harbsmeier, Thomas Kjeller Johansen, Marcel Lysgaard Lech og Carsten Weber-Nielsen.

Efter dialogerne følger som i de øvrige bind tekstkritiske noter (forholdsvis flere i dette bind end i I – III) og person- og stednavneregister til dette bind. Det er af stor betydning, at man har dette register ved hånden og ikke skal vente til sidste bind, og det er fint, at navnenes udtale er markeret med trykstreger. Kortmaterialet er det samme som i alle tidligere bind. Som afslutning bringes også her en faksimile fra Stephanusudgaven. Den er denne gang hentet fra en latinsk sproget indledning til hulebilledet i begyndelsen af 7. bog s. 512 f. Hvis nogen har undret sig over "hullet" i f.eks. Oxfordudgavens græske tekst mellem s. 511e og 514a, er forklaringen altså her.

Også dette bind er omhyggeligt udført; dog er fejl ikke helt undgået: Notefejl s. 12 og s. 32, trykfejl s. 53 l. 4 og 7 fra neden, notefejl s. 102 og "bind II" skal være "bind III"; trykfejl s. 201 l. 5, s. 638 l. 11 fra neden, og s. 644 l. 5 fra neden, manglende kursiv s. 669 l. 8.

De mange interne henvisninger i noterne er en stor hjælp.

0 – 0 – 0

I indledningen, *Platon og dialoggenren*, tager Rasmus Sevelsted og Chr. Gorm Tortzen tråden op fra deres ligeledes fælles indledning til bind II, *Hvem har skrevet Platons værker?* I begge afhandlinger får man den meget nyttige understregning af, at *sokratikoi logoi*, sokratiske samtaler, var en udbredt genre, meget mere omfattende end de bevarede eksempler i Platons og Xenofons værker. Hvor indledningen i *Platon II* gik videre med en forskningsoversigt især vedrørende ægthedsproblemerne, beskæftiger indledningen i nærværende bind sig med, hvad man kan udlede om genren ved hjælp af omtaler og de få bevarede fragmenter, hvoraf der er mest substans i nogle få stykker fra Aischines (ikke taleren, men en Sokratestilhænger fra demen Sphettos (omtalt i *Apologien* 33d og *Phaidon* 59b) – en pæn del af denne Aischines' dialog *Alkibiades* er oversat i *Platon II* s. 15-19. Via karakteristikken af Platons brug af den sokratiske dialog nås her frem til en beskrivelse af Platons stil i det hele taget. Emnet har allerede været berørt i bind II i forbindelse med en kritik af den tradition, der vil datere Platons dialoger på stilistisk grundlag (*Platon II* s. 28 ff.). Det understreges allerede der, at Platon er en stor stilist, der mestrer mange stillejer, og at stylometrien derfor næppe er en farbar vej til at klarlægge udvikling/datering i Corpus Platonicum. Her i *Platon IV* påpeges Platons brug af forskellige stillejer, alvor, satire, personkarakteristik, episk og tragisk stilpræg og den særegne, poetiske og høje stil, som f.eks. findes i myterne i *Phaidon*, *Phaidros* og *Staten*.

Man har ofte harceleret over, at Platon, der selv er en stor sprogkunstner, så stærkt har kritiseret digtningen. De to forfattere understreger, at Platons kritik gælder de pågældende digteres livs- og verdensforståelse, deres mangelfulde filosofi, deres manglende indsigt. Det er ikke æstetikken, der er noget i vejen med, men det at dens tryllekraft bruges på uværdige emner. Stilen skal være dækkende for sandheden/virkeligheden, og det er den, digtningen skal beskæftige sig med.

Det er en meget værdifuld indledning, der her er givet, relevant for dette bind, men også nyttig i større sammenhæng, og det svarer sig, som det fremgår, at læse den i sammenhæng med indledningen i *Platon II*.

Den første dialog, *Ion*, udmærket indledt og oversat af Marcel Lysgaard Lech, beskæftiger sig netop med poesien i form af en diskussion mellem Sokrates og en fejret rhapsode, specialist i fremførelsen af de homeriske digte. For Sokrates handler det om vidensgrundlaget, og han får hurtigt bragt Ion ud i den absurde påstand, at han som ekspert i Homer har viden om alt, hvad Homer behandler. En berømt lignelse i denne dialog er det i sig selv smukke billede af kunstnerisk inspiration som en kæde fra musen til digteren, til rhapsoden, til tilhørerne. Den er imidlertid ikke venligt ment, men en udstilling af, hvorledes begejstring uden indsigt kan videregives gennem flere led. Sokrates position er her den samme, som er bedst kendt fra *Apologien*, hvor Sokrates forgæves leder efter indsigt, bl.a. hos digterne (226b-c).

Ion har ikke kun interesse i forbindelse med Platonlæsningen, men også for Homerlæsningen. Ofte skelner man jo meget skarpt i Homerforskningen mellem de mundtligt komponerende Homersangere, som tilskrives kreativitet, og de reproduktive rhapsoder, som har lært en tekst udenad. Der er imidlertid nogle udtryk i dialogen, som synes at pege ud over denne funktion. Ion bruger selv flere gange udtrykket "at tale om Homer" (*legein peri Omerou*), og de konkurrenter, han hævder at overgå, Stesimbrotos fra Thasos og Metrodoros fra Lampsakos, er i hvert fald ikke *kun* rhapsoder, men litterater (se f.eks. indledningen af Norvin til dialogen i *Platons Skrifter* I s. 85 f. og Minna Skafté Jensen *Writing Homer* 2011, p. 164). Ion bruger også udtrykket, at han har "prydet Homer smukt" (*eu kekosmekta*) 530e. Disse udtryk, som kunne pege på en mere selvstændig indsats, er værd at være opmærksom på, hvis man inddrager *Ion* i Homerlæsningen, hvad det under alle omstændigheder vil være oplagt at gøre.

Den lille dialog *Menexenos* er speciel: Den er næsten helt opfyldt af en gravtale, en såkaldt *epithaphios*, angiveligt udformet af Aspasia, Perikles' elskede, og fremført af hendes elev, Sokrates! Der er kun meget lidt dialog mellem ham og Menexenos til indledning og afslutning. Værkets ægthed har især tidligere været anfægtet, hovedsagelig fordi det afviger i type fra Platons øvrige skrifter, således rejses der ikke noget spørgsmål til debat. Gudrun Hastrup og Ivar Gjørup nævner ikke ægthedsspørgsmålet, men besvarer det alligevel indirekte (og overbevisende) gennem deres glimrende oversættelse, hvor højstemt retorik à la Gorgias spiller kontrapunktisk med den sokratiske humor. Skulle man stadig være i tvivl om, hvorvidt det er Platon, der står bag, kan man dels tænke på, at Platons Sokrates også i *Symposion* gemmer sig bag en kvindes (Diotimas) skørter, og man kan erindre, hvordan Sokrates i sin første tale i *Phaidros* efterligner Lysias' tale og på én gang overgår og undergraver den.

Indledningen giver en nyttig orientering om traditionen for statslige begravelsestaler over Athens faldne soldater, hvis bedst kendte eksempel er den, som Thukydides i 2. bog (35-46) lægger i munden på Perikles. Den korte *Menexenos* vil være oplagt at inddrage i undervisningen i sammenhæng med Thukydides tekst.

Den kun seks sider lange *Kleitophon*, grundigt indledt og kongenialt oversat af Chr. Gorm Tortzen, er generelt blevet betragtet som uægte. Tortzen giver en god oversigt over især nyere forskning, og synes tiltalt af de forskere, der ønsker at lyse *Kleitophon* i kuld og køn. Han medgiver dog, at det er et standpunkt, der stadig er kontroversielt. Dialogen er virkelig også en sær størrelse i det platonske korpus. Kleitophon har næsten alene ordet i denne dialog, hvor han fremstiller sig som en skuffet Sokrates-tilhører: Sokrates er ganske vist stærk, når han tilskynder til at tage vare på sjælen, eller når han efterspørger retfærdighed; men når det kommer til konkrete anvisninger, svigter han i en sådan grad, at Kleitophon egentlig synes, Sokrates hellere skulle lade være at vække disse overvejelser til live i mennesker. Derfor vil Kleitophon slutte sig til sofisten Thrasymachos, Sokrates' arge modstander i 1. bog af *Staten*, for hos ham kan man få nogle konkrete og klare svar! – Kleitophon optræder faktisk dér med nogle ganske få replikker, hvor han støtter Thrasymachos.

I *Platons Skrifter* har Carsten Høeg skrevet indledningen til *Kleitophon*. Den er et udmærket supplement til behandlingen her i den nye oversættelse. Høeg, der afgjort regner skriftet for uægte, gør opmærksom på de mange referencer til punkter i *Staten* og betegner Kleitophon som "den irriterede læser af *Staten*". Og rigtigt er det, at den selvkaraktæriske Kleitophon lægger for dagen i sin enetale, vidner om en naiv og bulldogagtig person, som man godt kunne tiltro en sur pamflet rettet mod *Staten*.

Staten, der med sine ti bøger fylder det meste af *Platon IV*, er indledt og oversat af Martin Harbsmeier, Steffen Lund Jørgensen, Rasmus Sevelsted og Chr. Gorm Tortzen. Det ovenfor nævnte billede af s. 512 i Stephanusudgaven opviser foruden titlen *Staten* undertitlen *Om det retfærdige (peri tou dikaiou)*, som i virkeligheden bedre karakteriserer Platons store værk, der tager sit udgangspunkt i og slutter med opmærksomheden på det enkelte menneskes retfærdighed. Indretningen af den retfærdige stat, som er det, man oftest først tænker på i forbindelse med værket, og som er det emne, Cicero viderefører i *De re publica*, fylder da også det meste af de ti bøger (fra slutningen af 2. bog til og med 8. bog). Men det indføres som pædagogisk billede på menneskesjælen, og dette emne tabes aldrig af syne. Efter den eristiske drøftelse med sofisten Thrasymachos (det er ham, Kleitophon ender med at foretrække for Sokrates, jfr. ovenfor), en tale og samtale, der i skarphed minder om sammenstødet med Kallikles i *Gorgias*, er samtalerne i de følgende bøger med Platons brødre Adeimantos og Glaukon båret af fælles god vilje til at udrede sagen, og der gives plads for flere, men særdeles væsentlige omveje, f.eks. forsøget på bestemmelse af det gode – i virkeligheden overordnet retfærdigheden – belyst af de tre berømte lignelser, solbilledet, linjebilledet og hulebilledet og i 10. bogs første halvdel den kontroversielle digterkritik, som også ligger bag kritikken af rhapsoden Ion, jfr. ovenfor.

Indledningen er grundig og pædagogisk godt tilrettelagt og udstyret med tegninger og diagrammer, som man også kender det fra Otto Foss' separatudgave af *Staten* fra 1983. Selve oversættelsen er fremragende, simpelthen en bedrift. I *Platons Skrifter* (1937-41) er det Hans Ræder, der har oversat, og hans omhyggelige oversættelse knirker unægtelig. (Det fortjener dog at nævnes, at hans indledning, der afgjort stadig er læseværdig, er skrevet i et meget mere levende sprog). Nærværende oversættelse er altså et meget stort fremskridt og også et fremskridt i forhold til Otto Foss' oversættelse. Det er en oversættelse, som loyalt og træffende gengiver grundteksten på et glimrende dansk, der ligefremt og ubesværet fremstiller de vanskelige tanker. Men hvordan disse dygtige sprogbrugere kan få sig selv til at bruge akkusativformer som subjekt (s. 186: "Som det andet vil jeg sige, at *dem*, der lever retfærdigt, gør det ufrivilligt..."), samme

konstruktion ses s. 187 og 216) forstår jeg ikke, men det er en dråbe i havet og rækker ikke ved, at et af Platons hovedværker her har fået en form, der må give det adgang til en større læsekreds end hidtil.

Thomas Kjeller Johansen har skrevet fælles indledning til *Timaios* og den fragmentariske *Kritias* og oversat dem begge. Sokrates' samtalepartnere er her Timaios fra Lokroi, præsenteret som kyndig i astronomi og universets natur (27a), muligvis en opdigtet person, og Kritias, formodentlig Platons oldefar, og endelig Hermokrates, politiker og militærperson fra Syrakus, måske identisk med den Hermokrates, som Thukydides omtaler 6,72. De tre skulle hver især være hovedtalere i en trilogi, hvoraf kun *Timaios* og en lille del af *Kritias* foreligger. Resten blev aldrig skrevet.

Timaios' emne er verdens tilblivelse og udformning; den skyldes en skabende gud, der dog ikke skaber af intet, men tilvejebringer orden ud fra det foreliggende materiale med det gode som formål. Kosmos er imidlertid ikke kun materiel, men besjælet. Skaberen skaber også andre guder, her tænkes på stjerner og planeter, som selv får til opgave at skabe de øvrige levende væsener, først og fremmest menneskene, hvis sjæle dog er stillet til rådighed af skaberen selv, for at også de dødelige skal have et indslag af noget guddommeligt og som mikrokosmos afspejle det store kosmos. Dialogen kommer ind på mange delemner. Et, der fylder meget og er meget detaljeret, er menneskets fysiologi, men også menneskets psykiske udrustning har en væsentlig plads. Som skaberen if. Platon/Timaios har skabt verden til det gode, er det menneskets opgave at bevare sin sjæl sund og harmonisk med ligevægt mellem de tre sjælsdele og især at pleje fornuftsdelene.

Sjælens tredeling kender vi igen fra *Staten* 4. bog 435b ff. Der er menneskesjælen "mikrokosmos" i forhold til samfundets "makrokosmos". Der er også andre referencer til *Staten*. *Timaios* indledes således med et sammendrag af en tale af Sokrates om den bedste samfundsform. Dette resumé dækker indholdsmæssigt de dele af *Staten*, som handler om samfundsindretningen. Her føjes imidlertid et spørgsmål til: Hvordan vil denne i sig selv afbalancerede stat kunne klare sig i krig? Kritias skitserer et svar, han vil give – men først dagen efter! – det er legenden om Atlantis, det sunkne ørige, der gik under for 9000 år siden. Pointen er, at dengang havde Athen præcis den ideelle forfatning, som Sokrates har refereret til, og netop i kraft af denne fortræffelige orden lykkedes det Athen at overvinde Atlantis-ørigets voldelige ekspansion.

Det er denne legende, Kritias tager op i dialogen, der bærer hans navn, men har undertitlen *Atlantikos*. Først beskrives Attikas natur og (ideelle) samfundsform for 9000 år siden, derpå beskrives Atlantis' by og land, dets ressourcer og dets ledelse og dets moralske forfald, som vi må forstå nedkalder straffen i form af landets nederlag i den forestående krig. Men her slutter teksten.

Timaios er en af Platons mest krævende tekster. Med sin sammenstilling af kosmologi, fysiologi og etik berører den mange væsentlige spørgsmål og rejser også mange væsentlige spørgsmål. Thomas Kjeller Johansens indledning er imidlertid en glimrende hjælp. Der er både dybde og perspektiv i hans meget kyndige fremstilling, der ligesom oversættelsen er skrevet i et smukt og præcist sprog.

Carsten Weber-Nielsen leverer en kort indledning og en gedigen oversættelse af *Minos* med undertitlen *Om lov*. Carsten Weber-Nielsen kommenterer ikke, at *Minos* hidtil generelt er blevet betragtet som uægte. Det må man næsten ønske, den er, for er den af Platon, har han haft en dårlig dag. Der er ikke meget kød på de definitionsforsøg af "lov", som indleder dialogen, og fortsættelsen, der vil vise, at de bedste love for

menneskenes sjæle skyldes konger, er flad. At den bedste kongelige lovgiver har været Minos på Kreta underbygges temmelig langstrakt med citater fra Hesiod og Homer.

Angående anvendeligheden i gymnasieskolesammenhæng: *Minos* er næppe værd at bruge den kostbare tid på. *Ions*, *Menexenos'* og *Kleitophons* brugbarhed er stor, jfr. ovenfor. *Kleitophon* er ganske vist meget speciel, men hvis elever har læst en del Platon, kan de muligvis finde denne finurlige opsang til Sokrates forfriskende. *Staten* er jo en guldgrube og har længe været en etableret del af stoffet til oldtidskundskab. Selve statsindretningen, uddannelsesspørgsmålet, kvindernes position, de tre billeder i 6. bog og digterkritikken er velkendte partier, men med den nye oversættelse, der er langt mere tilgængelig, må der være mulighed for at inddrage yderligere stof fra dette værk. På grund af sværhedsgraden vil *Timaios* og *Kritias* næppe være de tekster, man først vil tænke på i gymnasiesammenhæng. Alligevel vil det nok være muligt med den nye oversættelse og den grundige indledning til hjælp at læse udvalgte passager, og der er givetvis meget, som indholdsmæssigt vil interessere: Verdensskabelsen ved en "intelligent designer" (s. 530); de "platoniske" polyedre og deres forbindelse med de fire elementer (53c ff. og illustrationer s. 536); Atlantislegenden, både i *Timaios* og *Kritias* (også den med tegninger s. 538 f.) må være sikker på interesse.

Anmeldelse i *Logos* no. 3, september 2014, side 75-80

Platon V

Platons samlede værker i ny oversættelse. Udgivet af Jørgen Mejer og Chr. Gorm Tortzen (red.). Bind V, Gyldendal 2014. 520 sider, kr. 450. Subskription: Bind I – VI: kr. 2.100.

Dette næstsidste bind af den nye Platonoversættelse indeholder det længste af alle Platons værker, *Lovene*, som er på 12 bøger, samt den korte dialog *Epinomis*. Der har medvirket seks oversættere. Nye oversættere i dette bind er Henrik Fich og Rasmus Gottschalk.

Lovene

Hvert af de tidligere bind har været indledt med en selvstændig opsats om et valgt tema, således i bind IV om *Platon og dialoggenren*, mens hver enkelt dialog har fået en forholdsvis kort indledning ved oversætteren. Her er ingen sådan selvstændig opsats, i stedet er indledningen til *Lovene* af et meget betragteligt omfang, hele 66 sider. Den er skrevet af Henrik Fich, der også har oversat 7. - 9. bog. 1. bog er oversat af Marcel Lysgaard Lech, 2. Bog af Fritz Saaby Pedersen, 3. - 6. bog af Carsten Weber-Nielsen, 10. - 12. af Rasmus Gottschalk.

Det er et godt valg at give indledningen til *Lovene* den store plads: Det er et værk, som af mange grunde ikke har været blandt de mest elskede af Platons skrifter: Kunstnerisk står det i skyggen af det meste af Platons øvrige produktion. Sprog og stil har langt fra den spændstighed og brillans, som man ellers

forbinder med Platon, og der er en vis ujævnhed i dispositionen. Det kan skyldes, at værket muligvis mangler en sidste redaktion; der findes i alt fald en overlevering om, at det er udgivet posthumt af en af Platons elever, Filip fra Opus. Dialogformen er hovedsagelig en ydre form, som det også er tilfældet i *Timaios* og *Kritias*. I dette omfattende værk får, især fra 5. bog og fremover, lange enetaler karakter af små afhandlinger, hvor de andre deltageres bidrag ofte består i høflig tilslutning eller mindre, opklarende spørgsmål. Det er den type dialog, Cicero fører videre, og man bliver tit ved læsningen mindet om hans filosofiske skrifter.

Indholdsmæssigt er *Lovene* imidlertid af allerstørste interesse, og mange af værkets temaer vil efter min mening med stor fordel kunne inddrages i oldtidskundskabsundervisningen, godt hjulpet på vej af Henrik Fichs fremragende introduktion, der indsigtfuldt giver overblik over den store tekstmasse. Denne introduktion består af en ræsonnerende gennemgang af værkets indhold bog for bog (s. 9 - 48), en skematisk indholdsoversigt (s. 49 - 58), en systematisk sammenstilling af de politiske og juridiske organer og embedskollegier, der anbefales forskellige steder i værket (s. 59 - 67), en oversigt over "Straffe i *Lovene* V - XII". Fokus er dog især – og mest interessant – på hvilke *lovovertrædelser*, der kan tænkes (s. 68 - 73). Afslutningsvis bringes en side (74) om møntvæsen.

Lovene er et sidestykke til *Staten*; begge værker handler om, hvorledes et samfund bedst indrettes, men mens *Staten* giver os den filosofisk underbyggede fremstilling af den ideelle stat, fremstiller *Lovene* i langt højere grad den mulige stat. Mellem den tindrende, kompromisløse, filosofisk begrundede vision af samfundet i *Staten* og det mere realistiske, af erfaring med den menneskelige naturs begrænsninger prægede forslag i *Lovene*, ligger Platons besøg og fejlslagne politiske forsøg i virkelighedens verden som statsmandscoach i Syrakus. I *Lovene*, 5, 739a-c siger Platon udtrykkeligt i forbindelse med accepten af privat ejendomsret, at han her skitserer den næstbedste ordning (den bedste, hvor al ejendom er fælles, kan kun virkeliggøres af guder eller gudebørn!)

Dialogen *Lovene* foregår på Kreta og har kun tre deltagere, kreteren Kleinias, spartaneren Megillos og "den fremmede fra Athen". Det er sidstnævnte, der har hovedrollen, og som utvivlsomt er Platons talerør. Deres samtale om udformningen af en god samfundsindretning foregår under en vandring fra Knossos til Zeusgrotten på Idabjerget, hvor efter sigende kong Minos mødtes med Zeus og modtog anvisninger til Kretas love. Også Spartas love er efter legenden af guddommelig oprindelse, hentet af lovgiveren Lykurgos hos Apollon i Delfi. Det understreges med rette i indledningen (s. 11), at det guddommelige grundlag for samfundsordningen er vigtigt for Platon, programmatisk udtrykt ved, at det allerførste ord i værket er *theos*, gud, som ophav til lovgivningen. Denne pointe kommer nu heldigvis til syne i oversættelsen, hvad den ikke gjorde i Hans Ræders oversættelse i *Platons Skrifter*.

De to doriske staters ordninger, som Platon tidligere har udtrykt respekt for, er nu udgangspunkt for samtalen, men Atheneren har også indvendinger: Disse ordninger sigter på, hvad der nødvendigt i krig, men ikke på, hvad der sikrer freden. Ikke blot tapperheden bør fremelskes, men alle fire kardinaldyder er nødvendige som grundlag, og det understreges, at de er guddommelige goder. I resten af 1. og 2. bog behandles opdragelsesspørgsmål. Fornøjeligt er det, at atheneren ivrer for, at drikkegilder, som var forbudt i Sparta og på Kreta, er et væsentligt led i opdragelsen til besindighed; det fordrer jo selvdisciplin at deltage på en ordentlig måde i symposier!

3. bog beskæftiger sig med civilisationens fremkomst og eksempler på forskellige styreformer. Blandt dem nævnes monarkiet og demokratiet, som hver især i sin ekstreme form (nemlig hos henholdsvis perserne og athenerne) er faldet uheldigt ud; ikke desto mindre peger atheneren på, at en blanding af elementer herfra er det, der kan skabe stabilitet og frihed i et samfund. Til slut i denne bog kommer kreteren Kleinias med den overraskende og bekvemme oplysning, at han netop er blevet opfordret til at give forslag til ordningen for en ny bygrundlæggelse på Kreta. De tre kan altså frit give deres ideer om det gode samfund udtryk uden at skulle tage hensyn til eksisterende ordninger. Den fremtidige koloni får senere i værket navnet *Magnesia*.

I begyndelsen af 4. bog beskrives den kommende kolonis beliggenhed, og der tages fat på spørgsmålet om forfatning. I slutningen af bogen understreges det, at en lovgiver skal forsyne lovene med "indledninger" (*prooimia*) dvs. han skal begrunde sine bestemmelser, så at borgerne kan forstå det fornuftige i dem og dermed være mere indstillet på at efterleve dem. I værkets større sammenhæng, siges det af atheneren, har netop de drøftelser, der har fundet sted indtil nu, tjent som en sådan indledning til det at beskæftige sig med statsdannelser.

5. bog begynder også med et *prooimion*, her oversat med "fortale", til den konkrete ordning for *Magnesia* (726a – 734e). Ordningen selv begynder med at fastsætte bestemmelser for befolkningens størrelse, antallet og fordelingen af jordlodder og detaljerede og skrappe regler for, hvordan de 5040 jordlodder kan gå i arv, uden at antallet ændres.. Det skal være forbudt for privatpersoner at eje guld eller sølv bortset fra begrænsede pengebeløb til bestridelse af f.eks. lønudgifter (742a-b). Ikke desto mindre forudses betydelige forskelle i formue, og borgerne inddeles i fire formueklasser. Dette er ét af en hel del tilfælde, hvor Platon i dette værk henter inspiration fra sin hjembys forfatningshistorie. Lidt overraskende er det, at en høj census bl.a. skal have betydning for opnåelse af embeder og æresbevisninger. Oversætteren indfører en moralsk begrundelse herfor, der ikke forekommer i Ræders oversættelse: Man skal (bl.a.) bedømme en person på, "hvordan han håndterer rigdom og fattigdom" (*kata ploutou chrēsin kai penian*). Denne tolkning havde stået stærkere, hvis man havde valgt læsemåden *penias* i stedet for *penian* (744b-c).

6. bogs første del koncentrerer sig om udvælgelsen af en lang række civile og militære embedsmænd og præster og om deres ansvarsområder; desuden om domstole og valg af dommere. Særlig betydningsfulde embedsmænd er *lovvogterne*, der som navnet siger, skal sikre lovenes overholdelse; desuden har de økonomiske opgaver: Selvom privat ejendom er tilladt, er der bestemte grænser for, hvad den enkelte må eje. Hvad der overstiger overgrænsen, skal afleveres til staten, og borgerne har selvangivelsespligt. Tilsynet med, at disse pligter overholdes, er lovvogternes. Særlig fremtrædende blandt lovvogterne er *uddannelseslederen*. *Landinspektørerne* har militære opgaver som ledere af garnisoner, der bevogter grænserne. Den sidste del af 6. bog handler om familieretten. De mange bestemmelser rækker dybt ind i privatsfæren: At "enhver skal indgå et ægteskab, der gavner byen, ikke et, som han synes bedst om selv" (773b) kan sættes som samlende overskrift for reglerne, der bl.a. inkluderer et korps af kvindelige familierådgivere med myndighed til at blande sig i ægtefællernes samliv, spædbørnspleje m.m.

7. bog handler om opdragelse og uddannelse, som skal begynde tidligt, helst i fostertilstanden! Atheneren tillægger legen stor betydning, men kreativitet og opfindsomhed er ikke velkommen: "Hvis det nemlig bliver bestemt, at børn altid skal lege de samme lege efter de samme regler og få glæde af det samme legetøj, vil det bevirke, at de normer, der gælder i voksenlivet, får lov at være i

fred og ikke bliver forandret”(797b). Platons talerør har yderliggående forslag til sin samfundsindretning, men det er dernæst væsentligt for ham at sikre, at den forfatning, der kommer til verden, forbliver uantastet; innovation og reformer ville være fy-ord for ham.

Blandt de mange bestemmelser kan nævnes, at kvinder skal modtage samme uddannelse som mænd også med henblik på at deltage i militære opgaver. Når det gælder uddannelsen i litteratur, er man spændt på, om den digterkritik, der er så markant i *Staten*, også kommer til orde her. Emnet behandles mere overordnet. Atheneren fastslår, at nogle forfattere har efterladt sig værker, der direkte er farlige, at digtere generelt siger såvel gode ting som det modsatte. Men presset for at pege på en model for det litterære pensum, ender han med at udnævne den igangværende drøftelse, der ”fuldstændig ligner et litterært værk” til at være det bedste forbillede for litteraturvalg til de unge!

8. bog behandler den militære uddannelse med understregning af, at styrke først og fremmest er en forudsætning for at kunne leve i fred for aggressioner. Et afsnit handler om seksualmoral; hovedpunktet er, at staten har brug for ægtefødte børn, mænd skal derfor holde sig fra andre kvinder end deres hustruer og fra den uproduktive homoseksualitet. Atheneren foreslår – prøvende – forskellige former for forbud, men ender med at imødesee, at man må nøjes med en ”næstbedste lov”, der begrænser de uægteskabelige forhold og henviser dem til det skjulte! Bogen slutter med en række bestemmelser for forskellige erhverv.

9. - 12. bog handler om lovovertredelser og de straffe, de bør medføre. Der er en vis systematik i sammenstillingen, f.eks. findes i 9. bog en gruppe bestemmelser om legemsbeskadigelser og i 11. bog en række love vedrørende handel og håndværk. Det har allerede været bemærket, at Platon i *Lovene* har opgivet det ejendomsfællesskab, som han – også her – betegner som det ideelle; i 11. bog findes et afsnit om den private ejendomsret, der, selvom det kun er ”næstbedste” ordning, fastholdes med stor bestemthed; bestemmelserne om ejendom omfatter også, hvorledes man skal forholde sig til fundne værdier, herunder slaver.

Der er i disse bøger to væsentlige, underbyggende ekskurer. Den ene handler om en lang række grundlæggende spørgsmål i forbindelse med anvendelse af straf: Om begrundelsen for at anvende straf (forbedring/afskrækkelse); om forsætlighed eller uforsætlighed, en drøftelse, der kompliceres af, at atheneren (uden at nævne Sokrates) holder på, at ingen med vilje handler uretfærdigt. Lovovertredelser fra deres side, som har fået den her planlagte, ideelle opdragelse, må så skyldes en sygdom i sindet, der først og fremmest må helbredes. Atheneren udelukker dog ikke, at drab, ”der både er forsætlige og helt igennem onde....også kan finde sted i et land, hvor man mindst skulle vente det” (872c-d), hvorfor der trods alt er grund til at fastsætte straffe.

Den anden ekskurs omfatter hele 10. bog og handler om religionen som grundlag for samfundet. Udgangspunktet er det overordnede tema forbrydelse og straf, men med afsæt i det, der betegnes som de værste voldelige overgreb, nemlig overgreb mod helligdomme, udvikler samtalen sig til en generel teologisk drøftelse; og i denne bog er der i højere grad end i de omkringliggende, tale om en egentlig dialog, hvor kreteren og spartaneren er aktive. Hvor det i *Staten* var den højeste filosofiske indsigt, der var samfundets fundament, er det her det religiøse. Der er ikke nogen afgørende konflikt, for i begge værker er den gode sjæls forbindelse med det guddommelige det afgørende punkt. Der er dog en tydelig forskel i tilgangen: Her, i *Lovene*, tales der bastant om den rette gudstro, der kan indlæres, og meget af

fremstillingen består i gendrivelse af tre kætterier: 1) At tro, at der ikke er guder til; her gøres op med en materialisme, der også er ateisme. I denne sammenhæng er sjælens prioritet i forhold til det legemlige et vigtigt argument både når det gælder mennesker, og når det gælder den eller de sjæle, også kaldet guder, der styrer verdensaltet. 2) At tro, at guderne ikke bekymrer sig om menneskers anliggender. 3) At tro, at guderne kan påvirkes, "bestikkes" med ofre og bønner til at handle mod retfærdigheden.

I slutningen af 10 bog vendes tilbage til det juridiske tema, for i den planlagte stat hersker ikke religionsfrihed. For gudsfornægtere fastsættes der fængselsstraffe i en forbedringsanstalt, og recidivister risikerer dødsstraf. Private kulthandlinger må ikke finde sted.

12. bog indeholder en lang række lovbestemmelser uden større indholdsmæssige sammenhæng, men mod slutningen tages et emne op, som har været berørt nogle gange tidligere i værket: Det natlige råd. Det skal bestå af de ti ældste lovgivere og særligt velmeriterede blandt de øvrige embedsmænd, og deres opgave er at drage omsorg for, at lovene kan være stabile og sikre, ja uforanderlige (960d). Til det kræves en indsigt, der åbenbart går ud over den ellers fremragende oplæring, der bliver alle til del, og ikke mindst en dybere teologisk indsigt end flertallets, og spørgsmålet rejses så, hvordan den nærmere uddannelse af dette råd skal tilrettelægges. *Lovene* standser her, men en fortsættelse stilles i udsigt. Den kommer i *Epinomis*.

Oversættelsen har høj kvalitet, som det også har været tilfældet i de tidligere bind. Der har før været flere oversættere om ét værk, men efter det oplyste er det første gang, hver forfatter har stået for sin del. Der er ikke desto mindre god sammenhæng i stil og sprogbrug, og oversigten over politiske organer s. 59 – 65 viser, at der er sørget for konkordant terminologi. De to, der har været medarbejdere før, men ikke oversat tidligere, Henrik Fich og Rasmus Gottschalk, har bidraget med et træfsikkert og levende sprog, som vi efterhånden er vant til at møde i dette store oversættelsesværk. Nyoversættelsen af *Lovene* er et stort fremskridt i forhold til Hans Ræders meget kompetente, men lidt stive, over 70 år gamle oversættelse i *Platons Skrifter*.

I gymnasiet vil det sikkert ikke være nogen god ide at vælge længere tekststykker fra *Lovene*. Værket er vanskeligt at overskue og som nævnt ikke stilistisk på højde med Platons øvrige værker. Men *Lovene* anslår en række temaer, som jeg tror vil kunne vække interesse og give anledning til frugtbare diskussioner både sat i forhold til, hvad eleverne ved om de faktiske samfundsordninger i det antikke Grækenland, og i forhold til nutiden. Man kan nævne temaer som mænds og kvinders opdragelse og uddannelse; straffeteorierne; Platons uvilje mod ændringer i samfundsindretningen – man kommer til at tænke på Niels Klims møde med træernes republik, Potu, hvor en projektmager måtte fremsætte sit eventuelle forslag om afskaffelse af gamle sædvaner med en strikke om halsen; hvis forslaget ikke fandtes gavnligt for staten, ville han blive hængt med det samme, hvilket stærkt begrænsede antallet af projektmagere, der foreslog loves afskaffelse! Platon ville måske nikke anerkendende til denne ordening, men bestemt ikke til nutidens dyrkelse af *omstillingsparathed*. Et tema kunne være synet på ejendomsretten, og man kunne gå ind på, hvad der bestemmes om slaver – og undre sig over, at Platon, der tænker så radikalt om samfundet, ikke synes at se noget problem i slaveriet. Også Platons teologi og religionens betydning i det tænkte samfund vil være et oplagt tema. Disse emner er ikke kun behandlet én gang i værket, men berøres mange steder og i forskellige sammenhænge. Ved hjælp af de grundige oversigter i indledningen vil det være overkommeligt at samle de relevante steder til et godt diskussionsgrundlag.

Epinomis

Den korte dialog *Epinomis*, der, som titlen tilkendegiver, er en eftermelding til *Lovene*, er kyndigt indledt og oversat af Erik Nis Ostenfeld. Personerne er de samme tre som i *Lovene*, også her er det atheneren der i overvejende grad fører ordet, mens Megillos er helt tavs.

Indholdet er det, som antydes i slutningen af *Lovene*, spørgsmålet om, hvad medlemmerne af det natlige råd skal oplæres i og beherske for at udfylde deres opgave som vogtere af samfundsordenen. Dialogens ægthed er imidlertid stærkt omdiskuteret. Ostenfeld fremlægger hovedpunkter af diskussionen; skeptikerne er stærkt repræsenteret i nyere tid, men Ostenfeld giver gode grunde for sit standpunkt, at *Epinomis* er ægte, og han følger her Hans Ræders besindige vurdering.

Oplæringen af medlemmerne af det natlige råd betyder først og fremmest en dybere indtrængen i de værdier, der er nævnt som grundlæggende for samfundet i *Lovene*. Den altafgørende visdom er her nøje knyttet til moral og fromhed, og de teologiske positioner fra *Lovene* rekapituleres: at der er guder til, at de sørger for alt, og at de ikke lader sig påvirke af bønner eller ofre til at fravige retfærdigheden. Også læren om sjælens prioritet i forhold til alt legemligt og materielt fastholdes. Når det for de udvalgte gælder om at trænge dybere ind i det guddommelige end den umiddelbare iagttagelse af de besjælede himmellegemer kan give alle, går vejen gennem forståelse af *tallenes* væsen. Den rette forståelse af aritmetik, geometri og den deraf afhængige astronomi vil ende med at vise helheden i enkelthederne; det er vejen til den visdom, som betinger, at nogen kan få betroet de væsentligste embeder.

Epinomis er tung læsning, bl.a på grund af de talteoretiske udredninger. Måske vil nogle matematikere finde det interessant at følge disse spor, men generelt vil denne dialog næppe være det bedst egnede gymnasie stof.

Platon V er som de øvrige bind godt tilrettelagt og omhyggeligt gennemført. I forhold til værkets omfang er der få trykfejl, f.eks. i indholdsfortegnelsen: I (s.) 5 skal være 75; s. 40 l. 4: "love lov" skal være "love"; s. 53 l. 9 "undertrykk"; s. 66 l. 2: VII skal være VI; s.75 l. 9 ff. kunne godt have fortjent en henvisning til Od. 19,178 ff. svarende til den øvrige henvisningspraksis; s. 166 l. 12 fra neden: "os" er overflødig; s. 257 l. 10 fra neden: "c" mangler i marginen.

Bindet rundes af som de tidligere med en oversigt over læsemåder, der afviger fra Burnet's udgave, et person- og stednavneregister specielt til dette bind, de samme fire by- og landkort, som i de tidligere bind og afslutningsvis en kopi fra Stephanus' græsk/latinske udgave fra 1578; siden viser begyndelsen til *Lovene*.

Det er som tidligere sagt meget glædeligt, at et så væsentligt værk som Platons nyoversættelse og udgives i den høje kvalitet, der her er tale om.

Anmeldelse i *Logos* no. 3, oktober 2015, side 92-98

Platon VI

Platon. *Samlede værker i ny oversættelse*. Udgivet af Jørgen Mejer og Chr. Gorm Tortzen (red.). Bind VI Gyldendal 2015. 480 sider, kr. 450. Subskription: Bind I – VI: kr. 2100,-.

Med dette bind afsluttes *Platons samlede værker i ny oversættelse*. Det er en imponerende bedrift at gennemføre en sådan udgivelse på så kort tid (Bind I udkom 2009). Det kan kun lade sig gøre med et stort og loyalt engagement fra de mange medvirkendes side og en kæmpe indsats af redaktionen. Gorm Tortzen har trukket det store læs, da projektet tidligt blev ramt af et stort tab ved Jørgen Mejers død. I de senere bind er Bent Christensen, Ivar Gjørup og Rasmus Sevelsted trådt til som redaktionskomite.

Indholdet i bind VI er i modsætning til de tidligere binds rolige opmarch af dialog efter dialog en broget blanding af tekster, og medarbejderskaren er stor. Som oversættere, forfattere og konsulenter har der medvirket 18 mand og én kvinde! Værket har karakter af et opsamlings- og ledsagebind og falder i følgende hovedgrupper:

1) De tekster, der er eller prætenderer at være af Platon eller blot af den ene eller anden grund forbindes med hans navn, er følgende: En gruppe på *tretten breve*; yderligere *5 breve*, der ikke er overleveret i corpus Platonicum; en samling af *184 definitioner*; *seks korte dialoger* + *én kort dialog* med særskilt overlevering, tilsammen ofte kaldt *de uægte dialoger*; endelig *31 epigrammer*.

I Burnet's Oxfordudgave kan man finde grundteksten til de 13 breve, til definitionerne og til seks af de uægte dialoger. I *Platons Skrifter* ved Carsten Høeg og Hans Ræder (1932-41) er alene oversat de tretten breve og et mindre antal epigrammer.

2) Et tillæg på godt 100 sider indeholder fem antikke tekster, der eksemplificerer den omfattende Platonreception i de første århundreder e.Kr. Det drejer sig om følgende: Apuleius' tale *Om Sokrates' gud*; Albinos' *Prolog*; Stykke I og VI af Plutarchs skrift *Undersøgelser til Platon*; uddrag af Diogenes Laertios' *Platonbiografi*; et omfattende fragment af den Platonfjendtlige Herodikos fra Babylons *Til en Sokratesven*.

3) Foruden de oversatte tekster indeholder *Platon VI* en indledning, *Platons arvtagere*; forklaringer til *Vigtige platoniske ord og begreber*; *Tekstkritiske noter*; *Register over person- og stednavne* – nu samlet for alle seks bind; *Kort og* – som en afskedshilsen – endnu en kopi fra *Stephanusudgaven* (Paris 1578). Her vises overgangen fra 6. til 7. brev.

Gorm Tortzens indledende opsats *Platons arvtagere* understreger, at dette bind først og fremmest er tænk receptionshistorisk.

Efter en kort omtale af de forskellige tekstkategoriers overlevering¹ fortsætter opsatsen med en oversigt over Platontekstens og Akademiets historie fra Platons død i 347 til ca. 200 e. Kr., hvor nyplatonismen med Plotin får afgørende betydning. Til *det gamle akademis* (ca. 385 – 274 f. Kr.) miljø kan formentlig flere af de uægte dialoger, som er oversat i dette bind, henføres. *Det nye akademi* (274 – 80 f. Kr.) er karakteriseret ved *skepticisme*. Karneades var en ledende figur i denne filosofiske retning, som Cicero hylder og fastholder for sit eget vedkommende, selv om hans personlige studietid i Grækenland, 79 – 76, falder på et tidspunkt, hvor en nyorientering er ved at finde sted til *mellemplatonismen* (ca. 80 f.Kr. – ca. 200 e.Kr.). Fra denne epoke er overleveret en fyldig litteratur til belysning af tidens Platonforskning. Eksempler på denne litteratur er oversat i tillægget her. Interessen har i høj grad samlet sig om en systematisering af Platons tankeverden, som det meget pedantisk kommer til udtryk i Albinos' *Prolog* (s. 330-35), men tendensen er til stede i de fleste af tillæggets tekster.

Tortzens velskrevne indledning giver god forhåndsorientering til *Platon VI* og rummer meget trods sit begrænsede omfang, bl.a. denne måske ofte upåagtede viden, at Platons Akademi i perioder efter 88 f.Kr. ikke har haft hjemme i Akademos' lund ved Athen, men har virket i en slags diaspora. Cicerocitatet s. 19 (fra *De finibus* 5,1-2), hvor Cicero fortæller om sin ungdoms besøg på stedet, hvor Platon engang færdedes, er da også et nostalgisk stemningsbillede af det for tiden forladte sted.

1) Tekster forbundne med Platons navn

Brevene. Af de 18 breve er kun de 13 overleveret i corpus Platonicum, og selv de betragtes i dag af de fleste som uægte. Ivar Gjørup, der har indledt og oversat brevene, går imod strømmen ved at acceptere det vigtige *syvende brev* som ægte; han har dog meningsfæller blandt danske Platonforskere: Hans Ræder, der stod for brevene i *Platons Skrifter*, synes at anerkende brevens ægthed (Bind VIII s. 141). Karsten Friis Johansen forudsætter i sin filosofihistorie² brevens ægthed så klart, at han har taget en tanke derfra som motto på titelbladet: "Intet alvorligt menneske vil nogensinde ytre sig skriftligt om alvorlige ting" (344 c).

Af de 13 breve beskæftiger de syv sig med Platons forbindelser med herskerfamilien i Syrakus. Hele tre rejser har han angiveligt foretaget efter gentagne indbydelser for at føre sine filosofiske tanker ud i livet om den ideale stat, hvor de herskende er filosoffer og filosofferne herskere (jf. 7. brev 326 b). Projektet endte katastrofalt med et bittert brud med tyrannen Dionysios II.

Brevene indeholder såvel beretninger og redegørelser for begivenhederne i forbindelse med Siciliensrejserne som filosofiske partier. Man kan læse "Siciliensbrevene" (i rækkefølgen 13 – 2 – 1 – 3 – 4 – 7 – 8) som en politisk spændingsroman, hvor den berømte filosof oplever intriger,

¹ Der er en forstyrrende uklarhed s. 11 mht. *Definitioners* placering i corpus Platonicum og hos Burnet. Dette skrift er ikke som hævdet flyttet af Burnet i hans OCT-udgave; det findes hos ham efter *Breve*, hvor det også ifølge Jakob Leth Fink har sin plads i håndskriftoverleveringen (s.123).

² *Den europæiske filosofis historie. Antikken*. København 1991 s. 181.

revolter og mord, og man kan læse de filosofiske afsnit, især i syvende brev (og til dels andet brev) under devisen: "Synspunktet for min Forfatter-Virksomhed". I begge tilfælde er det af betydning, om syvende brev – det længste og det lødige – vurderes som ægte. Det er den væsentligste kilde til hele Platons Syrakusengagement, som senere forfattere i stort omfang bygger på. Vurderes det som uægte, svinder også grundlaget for meget af fortællingen om hele denne del af Platons virke.

Når det gælder det filosofiske indhold, er det naturligvis også af betydning, om det er Platon selv, der belyser forfatterskabet, som vi kender det fra dialogerne, ikke mindst temaet skriftlighed/samtale, der er væsentligt bl.a. i Phaidros, eller om de fremførte standpunkter skyldes en andens *læsning* af Platon og således er et indlæg i diskussionen om Platons ståsted.

Ivar Gjørup skriver en *Indledning til brevene*, der med stor indlevelse giver overbevisende bud på deres interesse for og virkning i samtiden. Efter indledningen følger som ved dialogerne indholdsoversigter. Oversættelserne er et afgjort fremskridt i forhold til Ræders habile, men lidt stive oversættelse. Gjørups sprog rammer den gode brevstils charme uden at give køb på klarhed og præcision.

Definitioner, s. 121 - 160 har titlen "Indledning og oversættelse af Jakob Leth Fink". Der er i virkeligheden tale om en miniafhandling om de 184 definitioner, som her oversættes til dansk for første gang.

Det lykkes For Jakob Leth Fink at præsentere den sære, sammensatte samling, at redegøre sobert for de tilsyneladende håbløse problemer og for de synspunkter, der knytter sig til samlingens datering og til definitionernes proveniens samt give sit eget bud på samlingens tilblivelse og anvendelse.

En samling på 184 definitioner overleveret i de middelalderlige Platonmanuskripter vækker vel umiddelbart forventningen om en form for systematisering af det platoniske tankegods, som møder os i dialogerne. Den forventning må samlingen imidlertid siges at skuffe. Nogle definitioner udtrykker ganske vist platoniske tanker, men andre gør ikke, og væsentlige platoniske termer mangler en definition, det gælder således "dialog" for blot at nævne ét eksempel.

Også dateringsspørgsmålet er problemfyldt. Det kan godtgøres, at nogle af definitionerne går tilbage til det tidlige akademi, men som samling har materialet en dateringsramme på 1. – 6. årh. e.Kr.!

Jakob Leth Fink har arbejdet med definitionernes proveniens, og nogle – det viser sig at være 20 – kan henføres til kendte Platonsteder. 37 synes at ligge bag diskussioner i Aristoteles' skrifter. 23 synes at være drøftet af *stoikerne*. Nogle definitioner, f.eks. på "sol" genfindes i alle tre grupper.

For langt de fleste er proveniensens ukendt, og dertil kommer, at flere af definitionerne giver flere bestemmelser og dermed ikke er særlig velegnet som indslag i et begrebsleksikon.

Af dette heterogene materiale, der delvis har platonisk relevans, men også peger i så mange andre retninger, lykkes det Jakob Leth Fink at formulere en kohærent og perspektivrig opfattelse. Han forestiller sig en kerne af definitioner, der går tilbage til det ældste akademi, og slutter sig til forskere, der forklarer det nævnte fænomen, at visse termer defineres på flere måder, med, at der

snarere end endelige begrebsbestemmelser er tale om påstande/temaer/diskussionsemner til brug for dialektisk træning, altså bl.a. bestemt til modsigelse. Hvis dette holder stik, er der givet et indblik i det ældste Akademi's videnskabelige virksomhed. Om samlingen som helhed må man forestille sig, at denne kerne er forøget ved tilføjelser i tidens løb.

Mens tekstens definitioner bringes i usystematisk række, hjælper Jakob Fink Leth læseren med to indices: en konkordans over lemmaerne dansk/græsk og en over lemmaerne græsk/dansk.

Jakob Leth Finks behandling af dette problemfyldte stof er imponerende klar og sikker både i fremstillingen af vanskelighederne og i argumentationen for mulige løsninger, så at den ejendommelige samling afvindes perspektivrige sider.

De syv "uægte dialoger", hvoraf de fleste er ganske korte, har tydeligt fortjent denne betegnelse. Trods flere velkendte platoniske temaer er såvel den filosofiske behandling som den sproglige standard ikke på højde med Platon. Disse dialoger foreligger her på dansk for første gang:

Chr. Gorm Tortzen har indledt og oversat **Om det retfærdige** (peri dikaiou) og **Om dygtighed** (peri aretes). I begge dialoger taler Sokrates med "en ven". Den sidstnævnte dialog er modelleret over passager i *Menon*. Spørgsmålet, om der kan undervises i *arete*, besvares som i *Menon* negativt. Gorm Tortzen oversætter veloplagt de kontante samtaleforløb, der ikke er sat i nogen ramme.

Gorm Tortzen står også for **Halkyon**, den korteste af disse dialoger. Sokrates fremtræder her som en mild prædikant, der fremhæver gudernes og daimonernes overvældende kræfter i forhold til menneskenes. Prædikenteksten er myten om Halkyone, der i sin kærlighedssorg over sin døde mand forvandles af guderne til en fugl. Dialogen ender med en lovprisning af denne ideelle kærlighed. Teksten er en fin lille vignet.

Demodokos og Sisyfos er indledt og oversat af Fritz Saabye Pedersen og Gudrun Haastrup.

Demodokos består af ikke mindre end fire små selvstændige indslag, hvis ucharmerende stil oversætterne bevidst og samvittighedsfuldt efterligner. Det første indslag er en enetale til en vis Demodokos om emnerne *forhandling* og *rådgivning* og stiller bl.a. spørgsmålet, hvorfor man holder møder.

Et beslægtet emne findes i *Sisyfos*, en betydelig livligere tekst, hvor oversætternes sprog får lov at folde sig ud; her behandles i en dialog mellem Sokrates og titelpersonen, en fremtrædende borger i Pharsalos, hvad *forhandling* (to bouleuesthai) egentlig er: Da *forhandling* drejer sig om noget, man *ikke kender til*, og om handlinger i *fremtiden*, som altså er uden realitet, er det problematisk at bruge tid på det og at tale om gode eller dårlige forhandlere. Argumentationen i disse tekster er temmelig sofistisk, men kan nok kalde på smilet hos en moderne læser, der er dødtræt af såvel selvkloge rådgivere som endeløse tomgangsmøder.

Henrik Fich har indledt og oversat **Eryxias**, den længste af de uægte dialoger (20 sider). Dialogen foregår mellem Sokrates og titelpersonen samt Kritias og hans bekendte Erasistratos og handler om rigdom. Temaerne moral og visdom inddrages. Meget i anslaget lyder platonisk, hvad der dog ikke gælder den holdning, at rigdom kan bestemmes forskelligt i relation til forskellige forhold.

Indledningen er grundig og instruktiv. Tekstens form er formelt et referat, Sokrates giver af samtalen. Oversættelsen er veloplagt og letflydende.

Axiochos er indledt og oversat kyndigt af Carsten Weber-Nielsen. I denne dialog optræder Sokrates som sjælesørger for den døende Axiochos, der er angst for den kommende død. Sokrates fremfører for at trøste ham en række argumenter, som genkendes fra forskellige filosofiske skoler, bl.a. det fra Epikur velkendte, at døden hverken vedrører de levende eller de døde (her anført som stammende fra Prodikos fra Keos). Intet af alt dette kan berolige Axiochos, men da Sokrates kraftigt hævder sjælens udødelighed og døden som sjælens frigørelse fra det dødelige legemes fængsel, falder Axiochos til ro. Sokrates slutter med en myte om dom og om løn og straf efter døden. Sokrates afgør som indiskutabelt, at Axiochos har levet et gudfrygtigt liv; Axiochos må mene det samme, for han slipper nu helt sin frygt for døden og ser endda frem til den! – Teksten har en naiv, troskyldig tone, som oversætteren rammer fint.

Epigrammer er indledt og oversat af Mogens Herman Hansen. I *Platons Skrifter X* s. 199 – 200 og 324 – 26 er optaget 17 epigrammer, som ”i Almindelighed regnes for sandsynligvis eller muligvis ægte”. De er indledt og oversat af Carsten Høeg, der regner seks af dem for sandsynligvis ægte.

Mogens Herman Hansen bringer alle de 31, som for langt de flestes vedkommende er overleveret hos Diogenes Laertios eller i *Anthologia Graeca*. Det er ganske korte digte på elegisk versemål. Mogens Herman Hansen regner kun ét, nemlig nr. X, et mindedig for vennen Dion, for ægte.

Indholdet er blandet, små stemningsbilleder, kærlighedsdigte, grav- og mindeord. Som nævnt er Platon næppe forfatter (måske bortset fra nr. X). Man må næsten håbe, det forholder sig sådan. Der er mere poesi i nogle få linjer af en ægte platonisk dialog end i disse 31 digte.

2) Tillæg.

I det omfattende tillæg (s. 283-391) bringes oversættelse af fem antikke tekster, næsten alle fra 2. årh. e.Kr., som på forskellig måde belyser Platonopfattelsen i denne periode af romersk kejsertid.

Om Sokrates' gud skyldes Apuleius (ca. 123 – efter 180), bedst kendt som forfatteren til *Det gyldne æsel*. Af det her oversatte, ca. 20 sider lange skrift er det kun ca. tre sider, der specifikt handler om Sokrates' gud eller daimon. Hovedparten er en ”dæmonologi”. Nyt er det at se en forfatter støtte sin Platonopfattelse med citater fra *romerske* digtere. Sokrates fremstilles næsten helgenagtig ”som en mand af yderste fuldkommenhed” (s. 314), og skriftets opbyggelige konklusion er en opfordring til at følge Sokrates' eksempel og søge visdom.

Bent Christensen har oversat og skrevet en spændende og perspektivrig indledning om dæmonologi før, hos og efter Platon indtil Apuleius.

Albinos' prolog (ca. 150 e.Kr.) adskiller sig fra de andre fire tekster i tillægget ved at være overleveret i corpus Platonicum. Hvor Apuleius' tekst var opbyggelig, har denne kun fem sider lange ”prolog” først og fremmest et pædagogisk sigte. Den giver en definition af ”dialog”, en inddeling af Platons dialoger og en drøftelse af, hvilke dialoger, man bør starte sin Platonlæsning med. Teksten er oversat af Heine Hansen, som også har skrevet en meget grundig og væsentlig

indledning, der orienterer om Albinos' liv og værk og desuden rækker ud over Albinos' tekst og sætter den i en perspektivrig forbindelse med tilsvarende emner i Diogenes Laertios' kapitel om Platon, som også behandles i tillægget. Det pædagogiske sigte i Albinos' prolog er at nå frem til Platons *læresætninger* (dogmata); det er tydeligvis en given sag for forfatteren, at Platons filosofi kan og skal dogmatisk udtrykkes.

Fritz Saaby Pedersen har indledt og oversat to af Plutarchs ti **Undersøgelser til Platon**, stk. I om Sokrates og Jordemoderkunsten og stk. VII om et fysisk emne "kredsforskydning", som også er behandlet i *Timaios*.

Fritz Saaby Pedersen og Gorm Tortzen har skrevet indledning og oversættelse til **Det doxografiske afsnit** i Diogenes Laertios' Platonbiografi (D.L.3,47-109). Dermed fortsætter de Jørgen Mejers oversættelse i Bind I, således at hele Diogenes Laertios' Platonafsnit nu er oversat i Platonværket. Diogenes Laertios dateres til ca. 200 – ca. 250, men det doxografiske afsnit består af tre tekster, der tydeligvis er hentet ind andet steds fra. Den første handler om dialoggenren og har meget til fælles med Albinos' prolog, den anden handler om Platons dogmer eller grundstandpunkter, især med henblik på det verdensbillede, som tegnes i *Timaios*. Den tredje tekst består af en række distinktioner, somme tider omtalt som "Aristoteles' inddelinger". Det er afgjort en falsk tilskrivning. Listen, hvis 32 indslag er ensartet opbygget, er en håndfast manual, der mere end ved sit indhold har betydning ved at vise, hvilke begreber, der har været centrale i tiden.

Den sidste af de fem tekster **Til en Sokratesven** skyldes Herodikos fra Babylon (ca. 150 f.Kr.), indledt og oversat af Gorm Tortzen. Det er til en afveksling en særdeles hånlige kritik af Sokrates og Platon. Teksten er et langt fragment meddelt af Athenaios i *Deipnosophistai*, "De lærde middagsgæster" (215c – 220a). Det er en snurrig og urimelig pamflet, der håner filosoffer og navnlig Platon for ikke at være historikere, især for ikke at stemme overens med Thukydid!

3) Oversigter

Vigtige platoniske ord og begreber (s. 393 – 435) af Jakob Leth Fink med bidrag af Sten Ebbesen og Mogens Herman Hansen opfylder et løfte, som blev givet allerede i Bind I. Listen er særdeles dygtigt tilrettelagt. De fleste lemmaer er på dansk, men en del består også af transskriberede græske former. Således kan man slå op både på "retfærdighed" og *dikaioyne*; "fromhed" og *hosiotetes*; "tapperhed", "mod" og *andreia*; fra samtlige disse opslagsord og flere andre henvises man til den klare og instruktive artikel "dygtighed" *arete*.

Takket være det omhyggelige netværk af henvisninger kan stoffet samles i rimeligt omfattende indslag, der giver mulighed for nuancerede fremstillinger. Blandt de længere er som venteligt "form" (henvisning fra "ide" og *ousia*); "det gode" *agathon*; "viden" *episteme*; "efterligning" *mimesis*. Artiklerne får meget med og er beundringsværdigt klare.

Tekstkritiske noter, s. 437 f., er ikke særlig mange og anføres kun til tekster fra corpus Platonicum. Under denne overskrift gemmer sig i øvrigt oplysningerne om, hvilke tekstudgaver der er brugt til oversættelserne. De kunne med fordel have været nævnt tidligere i forbindelse med de pågældende skrifter.

Samlet person- og stednavneregister for bind I – VI ved Rasmus Gottschalk og Christian Gregers Tortzen dækker, som rimeligt er, teksterne af Platon og de uægte Platontekster, men ikke tillæggets tekster; det er et grundigt og omhyggeligt gennemtænkt arbejde sat med en behagelig typografi. Navnene er forsynet med korte, relevante oplysninger, og der er tilføjet accenter, så man får vejledning i den gængse udtale, som på dansk følger den latinske praksis; den styres af næstsidste stavelses kvantitet, så vi med romerne siger Aristóphanes, mens den græske accentuering er Aristophánes. (Kleóbulos fra Lindos (s. 455) bør derfor være Kleobúlos). De bedst indarbejdede navne følger dansk tradition ved at have afkortede former: Homer, Heraklit, Herodot etc. Stakkels Gobryes og Aristoteles har ikke fået nogen accent, den sidste måske, fordi vi kender ham så godt?

Platon VI er omhyggeligt gennemført. Det er praktisk talt ikke til at opdrive trykfejl, imponerende i et så komplekst værk. De eneste fundne er lidt flimrer i noterne s. 294, 342 og 384. Typografi og layout er som i de øvrige bind, dvs. klar, imødekommende og æstetisk tiltalende.

Som det forhåbentlig vil være fremgået, er *Platon VI* en meget righoldig ledsager til dialogerne i *Platon I – V*, som næsten alle kan anses for ægte. Her er kun meget lidt Platon; til gengæld er der megen inspiration og megen nyttig viden at hente. Som en ekstra gevinst tæller, at flere tekster her oversættes til dansk for første gang.

I gymnasiesammenhæng vil *Platon VI* først og fremmest være lærerens bog. Men uddrag af brevene må i høj grad kunne interessere eleverne som opfølgning af Platonlæsningen; men det kræver, at man har mulighed for at bruge tid til at præsentere de særlige problemer, der knytter sig til dem. Nogle af de uægte dialoger, f.eks. den korte *Halkyon* og *Axiochos* vil nok også kunne interessere elever ved at vise, hvordan en senere tid på én gang har kunnet forgude og trivialisere den Sokratesskikkelse, som vi kender fra de ægte Platontekster. Også person- og stednavneregisteret vil elever naturligvis have brug for. Resten må være for udvalgte gymnasiaster, der evt. skriver opgaver i faget.

I al sin sammensathed giver værket gennem sine oversatte tekster, indledninger og undersøgelser et godt billede af, hvorledes Platonforskningen er forløbet indtil ca. 200 e.Kr. Det er meget givende gennem tillægget at få et tekstbaseret signalement af mellemplatonismen og dens tendens til at systematisere. "Den store uenighed" for at gøre brug af Heine Hansens udtryk (s. 327) mht. om Platon var dogmatiker, dvs. udarbejdede en positiv doktrin, behandles mere eller mindre eksplicit, men er i en eller anden forstand til stede i de fleste tekster. Nogle forfattere, som Albinus og Diogenes Laertios, mener tydeligvis ja og går håndfast til opgaven at udtrykke Platons "lære". Andre er mere forsigtige. Men hvordan man end forholder sig til spørgsmålet om, hvorvidt Platon selv *dogmatizei*, vil læsningen af Platons tekster naturligvis altid indbefatte en "ordning" af hans tankeverden, som der er et nutidigt eksempel på i Jakob Leth Finks og medarbejderes forstandige og nuancerede oversigt over Platoniske ord og begreber.

Platon VI blev præsenteret d. 19. februar ved et festligt og indholdsrigt arrangement i Glyptotekets festsal. Dermed fejrededes også afslutningen på et værdifuldt projekt, der har nydt

godt af manges indsats, og som vil være til gavn for mange i fremtiden. Bygget på et solidt videnskabeligt grundlag rækker det ud til alle, som har interesse for oldtiden. Det er formidling på et højt plan.

Lene Andersen

København